

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Första Kammaren. N:o 15.

Måndagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2.³⁰ e. m.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande n:o 7, angående vissa delar af tullbevillningen;

bankoutskottets memorial n:o 4, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning; samt

lagutskottets utlåtande n:o 21, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 12 § utsökningslagen, än äfven väckt motion om ändring i samma §.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 135, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statens bekostande af medellöse sinnessjukes vård m. m., beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 138, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 139, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, med anledning af väckt motion om utsträckt rätt för sterbhusdelegare att erhålla gemensam expedition i

lagfartsärende, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 11 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 5 och 30.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2.34 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Tisdagen den 14 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2³⁰ e. m.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 12, till Konungen, i anledning af väckt motion om ändring i 7 kap. 3 § strafflagen.

Anmälades och bordlades:
statsutskottets utlåtande n:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till odlingslånefonden;
bevillningsutskottets memorial och betänkande:
n:o 8, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande

punkten 1:o) i utskottets betänkande n:o 5 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter; samt
n:o 9, angående villkoren för försäljning af bränvin; äfvensom
lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af 22 kap. 6 och 7 §§ byggningsabalken.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 7.

Herr Ryding erhöll på begäran ordet och yttrade: Man har sagt mig, att det skulle kunna hända, att bevillningsutskottets betänkande n:o 7 företages till slutlig behandling i morgon. Det förefaller mig likväl, som om detta skulle vara temligen brådstörtadt. Betänkandet innehåller tio särskilda punkter om ganska olikartade ämnen, hänvisningar till tullkomiténs betänkande, till föregående riksdagsförhandlingar, till svensk författningssamling etc., och det utdelades icke förr än i går middag klockan half tre. Under sådana förhållanden förefaller det mig omöjligt för den, som skulle vilja sätta sig in i detsamma, att hinna med det till i morgon förmiddag klockan elfva. På grund häraf hemställer jag, att kammaren måtte besluta, att betänkandet uppföres till slutlig behandling å föredragningslistan nästa lördag.

På härefter gjord proposition beslöts, att bevillningsutskottets ifrågavarande betänkande skulle uppföras på föredragningslistan till det kammarens sammanträde, som komme att hållas nästkommande lördag.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 4 och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 21.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, derefter bankoutskottets memorial n:o 4 samt statsutskottets utlåtanden n:is 5 och 30 i nu nämnd ordning och sist lagutskottets utlåtanden n:is 17—21 i nummerföljd.

Kammaren åtskildes kl. 2.43 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 15 mars, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m., och dess förhandlingar leddes till en början af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande n:o 32, i anledning af väckt motion om afskrifning af oguldna återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljad lån.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande n:o 31.

Vid föredragning af bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 8, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 1:o) i utskottets betänkande n:o 5 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, godkändes den af utskottet i memorialet föreslagna voteringsproposition.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets sistlidne dag bordlagda betänkande n:o 9 och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 22.

---

*Om riks-
bankens
förvaltning.*

Föredrogs å nyo bankoutskottets den 13 och 14 i denna månad bordlagda memorial n:o 4, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning.

Om riksbankens
förvaltning.
(Forts.)

Herr Sandberg: I den reservation, jag tagit mig friheten föga till det nu föredragna memorialet, har jag framlagt de hufvudsakliga skäl, som hindrat mig från att vara nöjd med det sätt och de vilkor, hvarpå bankofullmäktige icke sällan beviljat ackord. Jag har därför föga att muntligen anföra. Det synes mig vara mindre konsekvent, att, då fråga är om afskrifvande af en bankens fordran i dess helhet, sådant icke kan ske utan tillstyrkande af bankoutskottet och beslut af Riksdagen, men att deremot bankofullmäktige ensamme ega efterskänka så stora belopp af en sådan fordran, som ända till 90 à 95 procent. En ändring i detta hänseende torde vara synnerligen önskvärd.

Dessutom är det ett annat förhållande, som för mig är i högsta grad vidrigt, och det är, att embets- och tjenstemän, som hafva sina löner att lefva på, ledda af *auri sacra fames*, kasta sig in i vidlyftiga affärer och, då bubblan brister, göra konkurs med skulder på hundratusentals kronor. Att dylika embetsmän sedan helt lättvindigt erhålla ackord med 8 à 10 procent, kan jag för min del omöjligt gilla.

Jag har intet yrkande att göra.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Då den siste talaren icke gjorde något yrkande, skulle jag kunna inskränka mig till att helt kort inför kammaren yrka bifall till bankoutskottets nu föredragna hemställan, hvori utskottet tillstyrker full decharge för bankofullmäktiges förvaltning af riksbankens angelägenheter. Men jag har dock ett skäl att nu uppträda, nemligen att få tillfälle uttala, att det af den siste talaren påpekade förhållande, i hvars pröfning jag icke nu vill ingå, men med afseende hvarå jag vill nämna, att jag i icke så få fall är af samma åsigt som han, synes mig lämpligast och riktigast böra förekomma till pröfning då bankoutskottet förehar riksbankens reglemente till behandling. Som reglementet emellertid icke nu föreligger, utan endast dechargefrågan, och något sådant förfarande af bankofullmäktige, att på grund deraf kan framställas någon anmärkning emot dechargen, icke heller förefinnes, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fagerholm: På samma gång jag instämmer med herr Sandberg i hvad han nyss anförde, ber jag att få yttra några ord med anledning af utskottets kläm. Den är af följande lydelse:

”Till sist har utskottet skolat härmed anmäla, att utskottet framdeles i sammanhang med granskningen af bankoreglementet kommer att taga i vidare öfvervägande de i revisorernas och fullmäktiges berättelser samt de senares protokoll förekommande ärenden, som, ehuru ej af beskaffenhet att inverka på frågan om ansvarsfrihet för fullmäktige, dock kunna finnas påkalla ytterligare pröfning.”

Först förekommer den metalliska kassan, hvaraf silfver uppgående till 2,840,000 kronor. För närvarande är detta silfver icke värdt mera än kanske 70 procent, och således bör ofvannämnda värdebelopp minskas med omkring 1 million.

*Om riks-
bankens
förvaltning.
(Forts.)*

Vid ett föregående sammanträde, då det var fråga om bankovinstens användande, var det några af herrarne, som påstodo, att de sedlar, som representerade de 800,000 kronorna, icke voro värda någon-ting. Jag ber då att få hänvisa till år 1891, då banken behöfde stärka sina fonder med icke mindre än 666,000 kronor.

Slutligen förekommer något, som väl måtte vara ett tryckfel. Det står nemligen på ett ställe, sidan 14, att utgifterna för hufvudkontoret gå till 765,552 kronor, hvartill komma osäkra fordringar, eller på indrifning beroende, till belopp af 313,938 kronor 41 öre. Om nu antages, att ungefär hälften af dessa sistnämnda fordringar äro osäkra, kommer man till ett utgiftsbelopp af omkring 950,000 kronor, eller precis detsamma som hufvudkontorets hela bruttovinst. 26 millioner kronor för lånerörelsen anvisadt kapital skulle således icke lemnat någon som helst vinst, hvilket förefaller mig besynnerligt.

Jag har icke något vidare att anföra, utan har endast önskat få detta antecknad till protokollet.

Herr Törneblad: Jag har icke varit nog lycklig att kunna i hast riktigt fatta den senaste talarens bevisning och därför kan jag naturligtvis icke svara derpå. Jag vill endast nämna, beträffande de på indrifning beroende fordringarne, att det icke är säkert, att icke de komma att ingå. Tvärtom är det mycket sannolikt, att en ganska stor del af dem kommer att inflyta. Beträffande frågan om ackord torde fullmäktige, i händelse utskottet vill göra några reglements-förändringar och antagligen då äfven kommer att höra fullmäktige, få anledning att yttra sig derom längre fram.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande memorial hemställt och lade den i slutet af memorialet förekommande anmälan till handlingarna.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 11 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

1—7 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

8 punkten.

Mom. a.)

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

*Om bataljons-
läkares löne-
förmåner.*

Friherre von Otter: Herr vice talman! Det kan ifrågasättas, huruvida en sådan uppflyttning till högre löneinkomst, som här föreslagits för bataljonsläkarne, vore så alldeles välbetänkt och lämplig utan att någon föregående pröfning egt rum. Såsom förhållandena hittills varit har ju för att en läkare skall kunna uppflyttas till förste bataljonsläkare pröfning egt rum inför Kongl. Maj:t efter förslag af medicinalstyrelsen. Äfven på andra områden inom statsförvaltningen, der det varit fråga om en sådan löneförhöjning, har den medgifvits först på grund af väl vitsordad tjenstgöring. Af denna anledning hemställer jag till kammaren, huruvida det icke vore skäl att på sjetten raden nedifrån uti mom. b) inskjuta orden: "och under förutsättning att tjenstgöringen varit väl vitsordad", så att hela klämman komme att lyda så: "vid bifall härtill *dels* beslutar, att, i mån af nuvarande 1:ste bataljonsläkares afgang, de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne vid armén intill ett antal af 39 skola i tur och ordning utöfver de dem enligt stat tillkommande löneförmåner, och under förutsättning att deras tjenstgöring väl vitsordats, komma i åtnjutande af tillägg i lönen med 900 kronor och i dagaflöningen med 1 krona samt inqvarteringsersättning, der sådan enligt gällande föreskrifter skall utgå och af statsmedel gäldas, med skillnaden emellan den för 1:ste och 2:dre bataljonsläkare nu bestämda så beskaffade ersättning."

Och anhåller jag således, herr vice talman, att få yrka bifall till punkten med det föreslagna tillägget.

Friherre von Kræmer: Det nu af friherre von Otter föreslagna tillägget har en ganska lång historia, ehuru det kan synas obetydligt och nära till hands liggande.

Då första gången frågan om denna förändring i bataljonsläkares löneförmåner förevar, nemligen vid lagtima riksdagen 1892, hade medicinalstyrelsen, till förekommande af sådana missförhållanden, som att det skulle finnas läkare, hvilka i alla sina dagar fått tjenstgöra som andre bataljonsläkare, emedan de icke kunde lemna orten, samt under erinran, att tjenstgöringen för förste och andre bataljonsläkare var alldeles enahanda, hemställt, "att Kongl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att, jemte det antalet förste och andre bataljonsläkarebeställningar bibehölles oförändradt, andre bataljonsläkare måtte utan afseende på placering vid regementen och corpser få i tur enligt tjensteår som ordinarie bataljonsläkare uppflyttas till förste bataljonsläkares grad och lön." Medicinalstyrelsen föreslog således uppflyttning ovilkorligen i tur efter tjensteår. Kongl. Maj:t tillstyrkte medicinalstyrelsens framställning, men gjorde dock en invändning. Den af medicinalstyrelsen sålunda ifrågasatta förändringen beträffande sättet för andre bataljonsläkares uppflyttning till förste bataljonsläkare ansåg departementschefen i och för sig synnerligen lämplig; emellertid ansåg han sig icke böra förorda, att uppflyttningen, på sätt medicinalstyrelsen syntes förutsätta, i hvarje händelse gjordes *beroende af tur*, utan borde, derest förslaget bifölles, Kongl. Maj:t fortfarande hafva sig förbehållet att efter

Om bataljons-
läkares löne-
förmåner.
(Forts.)

yttrande af medicinalstyrelsen *i hvarje särskildt fall afgöra* om uppflyttningen. Detta var en af de hufvudsaker, som föranledde förslagens fall den gången uti statsutskottet. Det skäl, som anfördes i statsutskottets betänkande, var att det skulle taga sig alltför besynnerligt ut att, då det står i hvarje regementes stat en förste och en andre bataljonsläkare, det ändå skulle kunna komma att finnas två förste bataljonsläkare på ett regemente och två andre på ett annat o. s. v. Men utom detta skäl fans en annan betänklighet. Om nemligen detta Kongl. Maj:ts tillägg skulle bifallas, kunde möjligen anledning gifvas, icke till mannamån, — jag vågar icke ens antyda något sådant — men till misstanke om mannamån. Jag förmodar, att herrarne komma ihåg, säkerligen är det i allas minne ännu, huru en kompetensstrid mellan två läkare upprörde samhället nästan i dess grundvalar. Det är således icke en sak att leka med, att lemna rum för någon misstanke om mannamån vid en sådan uppflyttning.

Förslaget förnyades sedermera till urtima Riksdagen. Äfven då hystes samma betänkligheter hos det särskilda utskottet, och utskottet afstyrkte förslaget men anförde uti sin motivering — den står på sid. 15 i Riksdagens skrifvelse — "Riksdagen vill emellertid antyda, att det af Eders Kongl. Maj:t afsedda målet skulle kunna vinnas, om bataljonsläkarne uppfördes i en enda lönegrad, motsvarande andre bataljonsläkares, och att till Eders Kongl. Maj:ts disposition ställes ett belopp, svarande mot skillnaden mellan nuvarande förste bataljonsläkarnes och andre bataljonsläkarnes löneförmåner, att lika fördelas emellan *de till tjänsteåldern äldste* bataljonsläkarne."

I Kongl. Maj:ts proposition till innevarande Riksdag förekommer i denna punkt en mellanmening "i den ordning Kongl. Maj:t bestämmer". Det är samma sak igen; uppflyttningen skulle ej ske ovillkorligen i tur. Det är därför dessa ord statsutskottet ansett sig böra utesluta för att ställa sig till efterrättelse dels de betänkligheter, som föranledde förslagens fall vid 1892 års lagtima Riksdag, dels urtima Riksdagens yttrande i motiveringen, hvilket yttrande har föranlett förslagens upptagande på nytt till denna Riksdag. Det är således fullkomligt i enlighet med frågans antecedentia som statsutskottet företagit den nämnda uteslutningen; och jag hemställer, om ändå något sådant tillägg kan vara lämpligt eller tillrädligt, då här blott är fråga om, icke egentligen ett ålderstillägg, ty det kommer icke läkarne till godo efter någon bestämd tid såsom 5 eller 10 år, utan en löneförhöjning åt de till tjänsteåren äldste. Nog skulle det väcka ond blod, om på grund af något yttrande från regementsläkaren — jag vet för öfrigt icke hvilken förman som skulle gifva det ifrågavarande intyget — en af de till tjänsteåldern äldste skulle förbigås och icke få det af Riksdagen beslutade lönetillägget. Jag kan icke tro, att en dylik bestämmelse behöfves såsom disciplinärmedel inom läkarecorpsen. Jag får således tillstyrka bifall till statsutskottets förslag oförändradt.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Som herrarne säkerligen hafva sig bekant, fordras alltid för att en tjänsteman skall få ålderstillägg, att han erhållit vissa vitsord om att han visat sig fullt

tjenstbar, att hela hans föregående tjenstgöring varit klanderfri. Detta är ett allmänt gällande vilkor och som således äfven i närvarande fall borde gälla, så mycket mera som vid uppflyttning från andre till förste bataljonsläkare en pröfning nu alltid eger rum, hvilken hädanefter skulle komma att uteblifva; denna måste dock ersättas af en sådan pröfning af hans tjenstgöring, att derigenom åtminstone ådagalades att han, om de gamla vilkoren gäلت, kuunat blifva uppflyttad till förste bataljonsläkare. Kongl. Maj:t har också begärt, att, i mån af nuvarande förste bataljonsläkares afgang, Kongl. Maj:t finge i *den ordning Kongl. Maj:t pröfvade lämpligt* förklara de äldste bataljonsläkarne berättigade till den ifrågavarande löneförhöjningen. Denna "ordning" har naturligtvis Kongl. Maj:t icke ansett vara någon annan i afseende å läkare och deras ålderstillägg än i afseende å alla andra tjenstemän och deras ålderstillägg.

Om bataljonsläkares löneförhöjning.
(Forts.)

Då jag först blef uppmärksam på den uteslutning, som i detta hänseende gjorts i mom. b), trodde jag att den helt enkelt berodde på ett förbiseende. Nu hör jag emellertid af utskottets afdelningsordförande, att så icke varit fallet, och att hans uppfattning är, att andre bataljonsläkarnes uppflyttning ovilkorligen bör vara oberoende af om de varit dugliga eller icke, oberoende af om deras tjenstgöring varit klanderfri eller nätt och jemnt sådan, att de kunnat hålla sig kvar i tjensten. Jag tror icke, att detta kan vara Kongl. Maj:ts och Riksdagens mening.

Det talades vidare om undvikande af mannamån. Ja, någon sådan får väl icke komma i fråga mera på denna bana än på någon annan. Uppflyttningen bör ske efter pröfning. Ingen har i det afseendet ovilkorlig rätt, icke ens vid regementena är en löjtnant ovilkorligen berättigad att blifva befördrad till kapten, fastän det är regel att så sker, men det kan hända och har händt, att undantag äfven der förekommit.

Sedan citerade den siste talaren en strid vid Karolinska institutet som icke har det bittersta att göra med den här saken. Det var en kompetensstrid, en strid mellan två kompetenta personer, hvilken som var mest kompetent, och har ju ingenting med detta att göra. Här är det endast fråga om att den *till tjensteåldern äldste* skall befordras; äfven om en annan är lika eller mera meriterad, så är det den äldste som blir befördrad, så snart han uppiylt ett villkor, nemligen att hans tjenstgöring varit klanderfri.

Jemte det jag sålunda förenar mig med friherre von Otter beder jag dock få göra ett tillägg till hans yrkande, nemligen att bataljonsläkarnes uppflyttning bör ske under förutsättning, att deras tjenstgöring blifvit *af vederbörande* väl vitsordad. Det går icke an att den endast blifvit af tidningsmän eller hvem som helst väl vitsordad, ty då får man se sådana strider som den vi nyss talade om. "Vederbörande" lärar väl komma att blifva dels hans regementschef, dels medicinalstyrelsen, antager jag.

Jag skall således bedja att få yrka bifall till friherre von Otters förslag med den förändring, att det af honom gjorda tillägget till klämman kommer att lyda så: under förutsättning att deras tjenstgöring blifvit af vederbörande väl vitsordad.

Om bataljons-
läkares löne-
förmåner.
(Forts.)

Friherre von Otter: Jag skall med mycket nöje biträda det af friherre Leijonhufvud föreslagna tillägget. Han har dessutom nu så fullständigt ytterligare betonat de skäl, som enligt min tanke tala för att en sådan mening inskjutes, att jag icke behöfver vidare bemöta den andre talaren i ordningen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande det nu föredragna momentet yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock, af friherre *Leijonhufvud*, *Broder Abraham*, bifall till samma hemställan med den ändring, att näst efter orden "tur och ordning" tillades orden: "och under förutsättning att deras tjänstgöring blifvit af vederbörande väl vitsordad."

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af friherre Leijonhufvuds förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

9—29 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

30 punkten.

Mom. a).

Ökning af an-
slaget till för-
svarsverket till
lands i allmän-
het.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Kongl. Maj:t har begärt, utöfver hvad statsutskottet tillstyrkt, ett anslag af 35,000 kronor såsom tillägg till fortifikationsdepartementets andel i detta anslag. Dessa 35,000 kronor voro afsedda till underhåll af kronans hus och byggnader för militära ändamål. Utskottet har utgått derifrån, att det funnes en behållning på detta anslag, som ansågs bevisa att nuvarande anslaget är tillräckligt, och därför skulle det vara öfverflödigt att nu bevilja ett ökad anslag. — Jag ber då få påminna om att statsutskottet betraktat saken ur en alldeles origtig synpunkt. Det finnes visserligen på papperet en behållning af 57,000 kronor, men af dessa äro 19,000 kronor redan anvisade till bestämda ändamål, och då blir behållningen ju endast 38,000 kronor. Nu är detta ett sådant anslag, som icke kan, icke får gå ut till sista skillingen, ty man måste vara beredd på att, vid oförutsedda händelser, bota de skador, som inträffat. Jag kan i detta afseende framdraga åtskilliga exempel. — Det inträffade en gång i Helsingborg, att en vägg i dervarande stall ramlade ned; det skedde i det gamla husaretablissemmentet derstädes. Man fick naturligtvis genast hjälpa detta. En annan gång hände det att taket på ridhuset i Malmö blifvit så belastadt med snö, att det störtade in; det måste också genast repareras. En annan gång spred sig lungsjukan bland hästarne i Malmö och Kristianstad. Dessa måste genast föras bort, och inredningen fick lof att rifvas ned, hvilket allt medförde betydliga kostnader. Åter en annan gång förstörde en eldsvåda taket på exercishuset i Kristianstad. Detta måste utan dröjsmål något så när repareras.

Allt detta visar, att i allmänhet anslaget icke bör få gå ut till sista öret, utan att man måste vara beredd att möta tillfälliga behof. — De byggnader, som under senare tider uppförts, hafva naturligtvis ökat antalet af de kronans hus, som behöfva underhåll, och dessa underhållskostnader äro högst betydliga. Se vi på statsutskottets betänkande, så hafva de på omkring 10 år gått till nära 4 $\frac{1}{2}$ million kronor. Nu säger utskottet, att det väl icke behöfves så mycket till underhåll af gardeskasernerna, eftersom dessa äro nya. Ja, de behöfva nog icke så mycket som de gamla, men visst är att de behöfva underhåll, och kanske mera än man skulle kunna tro. — Anspråken hos människor i allmänhet i afseende å snygghet och trefnad hafva under sista årtiondet vuxit rätt väsentligt och växa med hvarje år. Och äfven det värfvade manskapet och bevärigen har större anspråk nu än förut. Läkarne påpeka oupphörligt, så snart något är stridande emot de sanitära fordringarne. Om man också får pruta något på dylika anspråk, så måste dock många af dem tillgodoses. Fortifikationsdepartementet, som i allmänhet är strängt i afseende å prutning, måste dock i vissa fall gifva efter, om det vill eller icke, och göra hvad som fordras. Jag ber slutligen få påpeka, att dessa unga drängar, då de komma till kasernerna, ofta äro hårdhändta, grofva och ovarsamma med hvad som finnes, hvarför slitningen blir betydligt starkare der än i vanliga boningshus och underhållet i följd deraf drygare.

Jag har icke någon anledning antaga, att Kongl. Maj:ts begäran skall bifallas, då icke några reservanter finnas, men jag har likväl velat framhålla detta. Om det sedan blir något klagomål i afseende å bristande underhåll, kan det icke blifva någon annan än Riksdagen, som får bära skulden derför, då Kongl. Maj:t har anmält förhållandet.

Något yrkande tror jag icke det lönar sig att framställa. Jag har blott velat anföra de skäl, hvarpå jag anser Kongl. Maj:ts begäran böra bifallas.

Friherre von Kræmer: Då den siste talaren ej gjort något yrkande, ber jag att få afstå från ordet, men vill blott påpeka, att då statsutskottet utan reservation tillstyrkt detta anslagsbelopp, har det nog derför haft sina goda skäl. Jag anhåller om bifall till punkten.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande moment hemstält.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

31—40 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Ökning af anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet.

(Forts.)

Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.

41 punkten.

Friherre von Kræmer: Som kammaren vet, hafva Första Kam-
marens samtliga ledamöter i statsutskottet reserverat sig mot denna
punkt. Det vore ju högst orimligt, synes mig, att, när nu beväring-
öfningarna blifvit utsträckta till 90 dagar från 12, stryka ut allt an-
slag "för tillämpning af nya värnpligtslagens föreskrifter". Det skäl,
som anföres för afslag, hvilket såsom vanligt är en händelse, som ser
ut som en tanke, emedan det vans på den förseglade sedeln, var,
att det fans en besparing på anslaget, hvilken kunde räcka till för
detta år. Jag hemställer, om det är rådligt att på en sådan lös
grund stryka detta anslag. Det kanske i så fall ej blir så lätt att
ett annat år få upp det igen. Jag anhåller således om afslag å stats-
utskottets förslag i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts fram-
ställning.

Herr statsrådet friherre Rappe: Då samtliga de ledamöter af
statsutskottet, som tillhöra Första Kammaren, i denna punkt reserve-
rat sig, kan det måhända synas obehöfligt för mig att yttra mig vid
densamma. Men det är af stor vikt, att ett anslag sådant som detta
ej blir indraget. Det är visserligen sant, att det fins reservation, så-
som här omförmäles, men den har uppkommit på det sätt, att då an-
slaget först beviljades, åtgick ej hela anslaget till de s. k. afdelnings-
områdesbefälhafvarne. Dessas tjänstgöring var nemligen då ej fullt
fixerad, men allt efter som redovisningsverket utvecklade sig, fann
man nödvändigt att allt mera draga nytta af ifrågavarande tjänste-
män. Nu hafva de, sedan den nya arméorganisationen af Riksdagen
blifvit voterad, fått en ännu större roll. Då armén rycker ut i fält,
måste, som bekant, kompaniområdesbefälhafvarne rycka ut med armén,
och då är det nödvändigt att afdelningsområdesbefälhafvarne intaga
deras plats. Skulle man indraga ifrågavarande anslag, blefve följden,
att man ej skulle få några afdelningsområdesbefälhafvare, utan hela
organisationen afstannade i det viktigaste ögonblicket, eller då man
skulle rycka i fält. Man kunde anmärka, att, då Kongl. Maj:t fram-
lade sitt förslag vid urtima riksdagen, borde det redan då hafva varit
åtföljdt af förslag till omorganisation af inskrifningsväsendet. Men
svårigheterna att få fram Kongl. Maj:ts förslag voro redan förut till-
räckligt stora för att det ej kunde vara klokt att lägga till en sak,
som kanske kunde bringa frågan på fall, men som lätt kunde ordnas
senare efter hand. Ty ej är det bra, att kompanicheferna skola vara
områdesbefälhafvare, utan det är en sak, som behöfver förr eller se-
nare omändras. Men äfven om så skulle inträffa, behöfves i alla fall
detta anslag för att ha några medel för att genomföra organisationen.
Det är således ur alla synpunkter oförsigtigt att taga bort anslaget.
Dessutom tror jag, att med den redigering klämman fått är det
ej möjligt för Kongl. Maj:t att begagna sig af dessa 81,958 kronor 12
öre, ty det är ett extra anslag och skall således gå tillbaka till stats-
verket. Följaktligen kan Kongl. Maj:t icke utan särskildt bemyn-
digande begagna sig deraf, och ett sådant bemyndigande fins ej i klämman.

Jag anser det därför från alla synpunkter vara riktigast att bifalla reservationen.

Friherre Klinckowström: Jag finner, att fjerde hufvudtiteln, som här af utskottet blifvit nästan utan reservation godkänd och sannolikt kommer att inom kamrarne godkännas, endast har mött motstånd från Andra Kammarens utskottsledamöter i tre punkter, 41:0, 44:0 och 50:0, och det har skett af sparsamhetsskäl. Det kan väl ej lida något tvifvel, att med de ofantliga utgifter, som medfölja den urtima Riksdagens beslut och till hvilkas bestridande vi nu vid denna riksdag skola söka skaffa tillgångar, det är nödvändigt att på något håll söka bespara utgifter i den mån de utan fara kunna besparas. Här inträffar verkligen ett sådant fall. Det fins nemligen, på sätt statsutskottets majoritet här uppgifvit, en besparing af 81,958 kronor 12 öre på detta anslag, och då anslagsbeloppet, i rundt tal 53,000 kronor, är mindre än denna besparing, synes mig, att för statsregleringen för 1894 finnes full tillgång att bestrida de utgifter, som med det ifrågakvarande anslaget afses. Jag vill icke begära votering i denna kammare i denna fråga, ty jag anser det onödigt, emedan kammarens majoritet är för reservationen. Men att denna fråga kommer under gemensam votering, det är ju alldeles gifvet. Om då skulle hända, att Riksdagens beslut blefve att indraga anslaget för 1894 års statsreglering, ber jag såväl herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet som äfven regeringens öfrige ledamöter icke anse detta bevis på besparing såsom ett bevis på misstroende för dessa höge herrar. Tvärt om. Jag och den del af Riksdagen jag tillhör har fullt förtroende till den nuvarande regeringen och är mycket tack skyldig för allt det goda, som i synnerhet chefen för landtförsvarsdepartementet i denna svåra organisationsfråga uträttat och så lyckligt uträttat. Men det är en ren besparingsåtgärd, och såsom sådan finner jag den befogad.

Här har talats om att, om man skulle stryka detta extra anslag, skulle det vara svårt att vid en annan riksdag, när anslaget behöfs för sitt ändamål, få det å nyo uppfördt. Det tror jag är ett befarande, som ej har någon reel grund för sig, ty behöfs anslaget vid den blifvande riksdagen, är jag fullt öfvertygad om att Riksdagen kommer att bevilja det. Det är på den grund, som jag vid detta anslag, äfvensom när 44:0 och 50:0 förekomma, vill uppträda, om ock ensam i denna kammare, för att försvara statsutskottets åtgärd, och jag ber därför, herr talman, om bifall till statsutskottets förslag i denna fråga.

Herr von Hedenberg: I motsats mot den förre talaren anhåller jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har sagt, att detta anslag icke utan fara kan indragas, och den siste talaren påstod, att dermed var ingen risk förenad. Jag ber att få betona, att det skäl utskottet haft för afstyrkande af detta anslag numera måste anses vara förfallet, sedan chefen för landtförsvarsdepartementet förklarar, att dessa 81,958 kronor 12 öre, som äro besparade, ej kunna anses vara disponibla.

*Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.
(Forts.)*

Anslag för
värnpligtiges
inskrifning
och redovis-
ning m. m.
(Forts.)

Skulle således detta anslag indragas, upphör den administration, som är afsedd att dermed bestridas. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Fagerholm: Instämmer med friherre Klinckowström.

Sedan öfverläggningen, hvarunder herr talmannen öfvertagit ledningen af förhandlingarna, förklarats slutad, gjordes jemlikt de yrkanden, som i afseende på den nu föredragna punkten förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt och vidare derpå, att kamraren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

42 och 43 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
mobiliserings-
ammunition.

44 punkten.

Herr statsrådet friherre Rappe: Äfven vid denna punkt skulle väl ej behöfva särskildt motiveras, att det torde vara riktigast att bifalla reservationen och således Kongl. Maj:ts förslag. — Det var under förra årets lagtima riksdag, som anslag först lemnades till mobiliseringsammunition. Den qvantitet, som af generalfälttygmästaren ansågs nödvändig, var 36 millioner patroner. Han satte i fråga, att den skulle anskaffas under loppet af 4 år med ett anslag af 1 million kronor om året. Kongl. Maj:t trodde sig kunna utsträcka tiden till 5 år, således med ett årligt anslag af 800,000 kronor. Sedermera har den nya arméorganisationen tillkommit. Genom den har armén ökats, och följaktligen skulle man väl kunna säga, att under sådana förhållanden torde mobiliseringsammunition behöfvas till större qvantitet än förut. Det oaktadt ansåg sig Kongl. Maj:t af sparsamhetsskäl ej kunna till denna Riksdag framlägga yrkande om större qvantitet än vid förra riksdagen eller för ett belopp af 800,000 kronor. Genom dessa belopp skulle man dock vinna, att nästa år den qvantitet, öfver hvilken armén då förfogade, skulle, om det blefve nödvändigt att för neutralitetens upprätthållande mobilisera, till nöds vara nog för att dermed förse den armé, som då kunde ställas upp. Man har dervid beräknat en qvantitet af blott 200 patroner per man — en qvantitet, som i åtskilliga länder ända in i våra dagar ansetts vara tillräcklig att hafva i förråd för mobilisering. Så t. ex. i Schweiz. I nuvarande stund hafva dock åsigtterna derutinnan ändrat sig öfver allt, och betydligt större qvantitet anses erforderlig. Men med sagda qvantitet är man dock ej vapenlös, hvilket man skulle vara, om man icke hade minst 200 patroner per man. Genom utskottets förslag kommer man derhän, att då 200,000 kronor frändragas, får man omkring 2 millioner patroner mindre. Då man ej kan minska ammunitionen per man, måste man således rycka ut med mindre antal folk, 10,000 man mindre,

än eljest. Jag hemställer till kammaren, om det kan vara rådligt att ställa vårt land i sådan belägenhet, att, om det blefve nödvändigt att mobilisera — och ingen kan förutse, när en sådan eventualitet kan inträffa —, det skulle vara omöjligt att uppställa den behöfliga styrkan, utan man skulle nödgas kvarlemna 10,000 man hemma. Jag behöfver ej säga mera för att det skall vara tydligt för kammaren, att åtminstone vid denna punkt ej någon besparing kan göras, ty det skulle vara att sätta på spel vår armés existens, att kasta den ut mot fienden utan ammunition. Det *kan* ju ej vara meningen.

*Anslag till
mobiliserings-
ammunition.
(Forts.)*

Herr von Hedenberg: Efter herr statsrådet och chefens för landförsvarsdepartementet yttrande torde jag icke behöfva yttra mig vidare än att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre von Kræmer: Naturligtvis lär det ej lyckas mig att öfvertyga kammaren om rigtigheten af statsutskottets förslag, men då jag deltagit i detsamma, anser jag mig likväl skyldig att säga några ord. I statsutskottets utlåtande n:o 5 vid 1892 års riksdag uppgafs behofvet af patroner vid mobilisering vara 22 millioner. Då antogs, att hvar man skulle bära 80 patroner på sig. Det var då gröfre kaliber på gevären. Fältförvaltningsreglementet åter utgår från förutsättningen, att hvarje soldat skulle bära 100 patroner på sig. Derigenom ökades behofvet till 24 millioner patroner. Nu tror man, att, sedan nu kalibern minskats, hvarigenom patronerna blifva lättare, hvarje man skall kunna bära på sig 150 patroner, och derigenom stiger behotvet till 36 millioner. Förra riksdagen beviljades 800,000 kronor, och när det nu begäres 800,000 kronor, är således tydligen meningen att komplettera det angifna behöfliga förrådet på 4 år. Statsutskottet har deri gjort den enligt min åsigt obetydliga ändringen, att det kommer att kompletteras på litet mer än 5 år. Den fara, som herr statsrådet påpekade, eller en under nuvarande förhållanden, så vitt jag förstod honom rätt, tänkbar mobilisering, kan ej ha något inflytande här. Ty här är frågan, huruvida det beräknade behofvet, 36 millioner patroner, skall kompletteras på 4 eller $5\frac{1}{3}$ år, och då äro väl förhållandena helt annorlunda än nu.

Dessutom ber jag att få påpeka, att statsutskottet har ej varit njuggt i afseende på patroner. Vi beviljade nyss 186,000 kronor till öfningsammunition för stammen. Efter ett pris af 11 öre, som fins uppgifvet i Kongl. Maj:ts förslag, blir det 1,600,000 patroner. Få vi nu här 600,000 kronor, så blir det 5,450,000 patroner, d. v. s. anslag blir då för 1894 lemnadt till circa 7,000,000 patroner. Jag hemställer, om det är obetydligt! Jag vill tillika upplysa om, att de der 186,000 bli nog dryga, ty vid denna öfningsammunition kunna, såsom det fins i Kongl. Maj:ts proposition vid en föregående riksdag uppgifvet, hylsorna begagnas flere gånger, hvadan det är troligt, att de patronerna ej komma att kosta mer än 9 öre, och vi få således ett än större belopp patroner. Jag kan således ej se någon fara i det förslag, som vunnit statsutskottets bifall, utan tror, att här är ett ställe, der man möjligen kan sin pligt likmätigt enligt föreskriften i riksdagsordningen

Anslag till
mobiliserings-
ammunition.
(Forts.)

tillse, att nödiga besparingar och indragningar göras, der så ske kan. Under öfvertygelse, att jag ej på något sätt har skadat den goda saken genom att biträda förslaget om de 600,000 kronorna, anhåller jag om bifall till statsutskottets förslag. Men innan jag slutar, vill jag tillägga, att det ursprungliga motförslaget var 500,000 kronor, och att det således ej är alldeles otänkbart, att detta kan komma upp igen och att det sedermera blir ställdt under den gemensamma voteringsens spel, huruvida 800,000 eller 500,000 kronor skola beviljas. Då tror jag det är bättre att taga hvad som är säkert eller de 600,000 kronorna. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Jag tror, att, om Riksdagen på de 800,000 kronor, som Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål begärt, besparar 200,000 kronor och således beviljar 600,000 kronor, kan detta ej hafva så svårt inflytande vare sig på försvarbarheten eller säkerheten mot yttre fiender, som herr chefen för landtförsvarsdepartementet nyss i mörka färger målade. Jag tror, att jag på de skäl, jag vid punkten 41:o angaf, vågar begära, att kammaren ville bifalla den nu ifrågavarande punkten såsom statsutskottet föreslagit densamma, och jag tror, att kammaren gjorde klokast i att i någon mån gå till mötes Andra Kammarens bemödande att äfven i så ringa mån, som här skett, bespara staten utgifter. Jag yrkar således bifall till statsutskottets förslag.

Herr Wennerberg: Det har icke varit annat än med glädje, som jag genomläst utskottets behandling af denna Kongl. Maj:ts proposition. Kongl. Maj:ts proposition i alla dess punkter har jag för min ringa del funnit vara fullt befogad och sådan den nu borde vara. I de allra flesta har också utskottet gifvit Kongl. Maj:t rätt. Men i ett par punkter har utskottet ansett sig böra frångå det kongl. förslaget och framställt ett annat. Det heter, att det varit af sparsamhets skull. Sparsamhets skull är alldeles på sin plats — det kan ej nekas — hvar gång det *lämpligen* kan användas, och då bör det också bli gällande. För mig har det dock ställt sig så, att just i de två punkter, som jag väl ej ansett viktigare än de andra i annat afseende, än att de äro mera brådskande, har utskottet låtit detta sparsamhets skull enligt min öfvertygelse gälla allt för mycket. Den ena gången är i denna punkten och den andra i 50:o.

Hvad som torde vara alldeles nödvändigt, det är att staten förser sin armé med tillräcklig ammunition, och detta i god tid. Nyss hafva vi från statsrådsbanken hört hvad vi sjelfve bort kunna inse, om vi följt med den utrikes politiken, nemligen att det ingalunda är i trygga tider vi lefva. Att då tala, såsom utskottet gör i slutet af sitt betänkande, att det ifrågasatta anslaget bör utgå på den "närmaste" tiden, då det måhända redan i år kunde behövas, det finner jag ej vara ett mycket vägande skäl för nedsättning af detsamma. Redan derigenom, att departementschefen frångått sitt första beslut att härtill begära 1 million kronor, hvilket jag för min del anser varit det rätta, har han visat den aktning för sparsamhets skull, som vid detta tillfälle

må få anses tillräcklig. Att nu med utskottet ytterligare beröfva armén en så vigtig sak som ammunition, anser jag vara allt annat än *rätt* — ja, ett steg längre, som *jag* dock sätter mindre värde på — det är icke heller ens klokt.

Här skall jag icke besvära kammaren med något längre anförande. Jag har nemligen goda skäl att antaga, att de talrika utskottsledamöter, som talat *för* Kongl. Maj:ts förslag, äro en alldeles tillräcklig borgen för handlingssättet i denna kammare. Jag yrkar bifall till reservanternas förslag och afslag å utskottets.

Friherre von Kræmer: Jag vill blott tillägga ett par ord, som kunna tala för en besparing på detta ställe.

Den siste talaren har å nyo återkommit till det, att om någonting nära nog ögonblickligt förestode i mobiliseringsväg, så vore det så mycket oklokare att minska på detta anslag. Jag ber då att ännu en gång få betona, att detta anslag gäller 1894 och att således det icke kan hafva inflytande för någon ögonblicklig eventualitet, från hvilken vi för öfrigt må bedja oss Gud bevara. Jag ber tillika att få fästa uppmärksamheten på, att det beräknade antalet 36 millioner patroner är afsedt för de ändrade gevären, men numera kommer ej att ändras mer än 100,000 stycken i stället för ursprungligen beräknade 200,000; sålunda få vi 360 patroner till hvarje gevär, då de blifva färdiga, och icke kan väl det vara otillräckligt.

Frågan är väl egentligen om det kan vara något fel att utsträcka anskaffningstiden till 5½ år i stället för 4 år. Detta är innehållet af förslaget. I sammanhang härmed ber jag få påminna om, att inom utskottet i dagarne behandlas en annan kongl. proposition, som kanske har svårt att vinna dess bifall — åtminstone ser det så ut — nemligen för de i öfrigt så nödvändiga kasernerna. Då skulle det vara en god hjälp för oss, som arbeta för bifall till anslaget åt dessa kasernbyggnader, om vi kunde påpeka ett par hundra tusen kronors besparing här och der i fjerde hufvudtiteln. För den i denna punkt föreslagna besparingen tala alltså klokhets-skäl. Måhända anser dock kammaren, att man ej bör rätta sig efter klokhets-skäl, men jag har ansett mig skyldig att nämna detta.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägaude ja besvarad.

45—49 *punkterna.*

Hvad utskottet hemställt bifölls.

50 *punkten.*

Herr statsrådet friherre Rappe: Chefen för fortifikationen hade

Första Kammarens Prot. 1893. N:o 15.

Anslag till mobiliseringsammunition.
(Forts.)

Anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad.

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

före denna riksdag gått in till Kongl. Maj:t med följande yrkanden angående behöfliga anslag till befästningar för det följande året. För Oscar Fredriksborg visades det ett behof för närmaste framtiden af ett anslag utaf 1,010,000 kronor, för försänkningarna utanför Vaxholm 100,000 kronor, för förbättringar vid Karlskrona fästning 671,500 kronor samt slutligen för Karlsborgs fästningsbyggnad 350,000 kronor. Anslaget till Oscar Fredriksborg behöfdes därför, att det ansågs nödvändigt att öka tjockleken å bröstvärnen, att få en starkare bepansring och att göra hvalftäckningar och ryggvärn starkare samt anlägga ett nytt pansarbatteri. Hvad försänkningarna vidkommer, har det visat sig, att dessa blifvit af tidens och vattnets åverkan så pass försämrade, att det är nödvändigt att nu åtminstone anslå 100,000 kronor för att hjälpa upp dem så, att de befintliga försänkningarna motsvara sitt mål, och hvad Karlskrona angår, skulle der vidtagas en del anordningar i sammanhang med uppställande af de 3 pansarbrytande kanoner, som äro under tillverkning. För Oscar Fredriksborg skulle *nu* behövas 300,000 kronor och för Karlskrona 200,000 kronor. Emellertid ansåg jag mig ej kunna tillstyrka Kongl. Maj:t att till denna Riksdag framställa förslag angående ifrågavarande arbeten. Man skulle kunna tycka att de voro så nödvändiga, att de borde framför allt komma före, så mycket mer som neutralitetskomitéen, hvars arbeten för flera af kammarens ledamöter torde vara bekanta, föreslagit, att just de nämnda fästningarna borde sättas i fullständigt försvarsskick, och för detta ändamål hemställt om utföraende af en del ännu heit och hållet felande anläggningar. Af samma komiténs yttrande framgår emellertid möjligheten att nödfallsvis ersätta dessa anläggningar med provisoriska anordningar, i fall man icke hunnit få fästningsverken färdiga, när stormagternas flottor en gång för att bekämpa hvarandra uppträda i Östersjön och vår neutralitet möjligen i följd häraf kunde blifva hotad. För att kunna, när nu en ny härorganisation blifvit beslutad, spara så mycket som möjligt, och skäl måhända kunde finnas att afvakta de fullständiga befästningsplaner, som äro under utarbetning, och upptaga hela neutralitetskomiténs förslag, ansåg jag mig ej böra nu ifrågasätta några större kostnader, utan jag måste, om ock med stora betänkligheter, afstyrka chefens för fortifikationen framställning. Men hvad Karlsborg angick, trodde jag det vara nödvändigt att åtminstone här något åtgjordes.

Det är ju icke på det sättet, när ett land skall försvaras, att stridskrafterna uppställas vid gränserna till lika antal öfver allt för att på det sättet förhindra fiendens inryckande i landet. Ginge man så till väga, skulle följden blifva, att fienden, som håller sig samlad på en punkt, skulle genomtränga den tunna kordongen och snart vara inne midt i landets hjerta. Ändamålet med landets försvar är icke att hindra fienden att på hvarje punkt komma fram, utan att *kasta fienden ur landet*, och det kan man ej med mindre man koncentrerar sig i vissa riktningar. Landets läge, dess terrängförhållanden, befolkningens täthet m. m. bestämma operationerna efter vissa linier. Stridskrafterna måste grupperas i härafdelningar. Men i och med detsamma måste också finnas en operationsbas, och skall det finnas en opera-

tionsbas, måste den vara så ordnad, att fienden icke när som helst kan bemäktiga sig densamma. Detta är i korthet Karlsborgs betydelse, som framhållits ständigt ända från det denna fästning först började anläggas, och det är egendomligt, att denna sak skall behöfva upprepas, då det måste vara tydligt och klart för en hvar, som sysselsatt sig med endast elementen i krigskonsten, att utan operationsbasis kan ej någon krigsoperation tänkas. Måhända ligger förklaringen deruti, att man vid studium af krigshistorien oftast fäst uppmärksamheten på ordnandet af de strategiska förhållandena för den anfallande, som merendels varit den segrande. Man har föreställt sig, att det skulle vara mycket enklare förhållanden, då det gäller endast ett strategiskt försvar. Men det är mycket problematiskt, om detta verkligen är fallet, ehuru i det stora hela gälla samma grundsatser för det strategiska försvaret som för det strategiska anfallet.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Om man beslutat sig för att organisera en armé och gifva den öfning, så att den kan föras emot fienden, måste man, för att kunna operera, ovilkorligen bereda möjligheten af en tryggad operationsbas. Att anlägga befästningar, innan någon armé finnes, skulle ju kunna anses öfverflödigt, ty kan man icke *strida*, icke skydda blotta befästningarna, men nu hafva vi en armé, och då måste vi tänka på, att hvad som är vilkor för arméens användande också måste ordnas.

Genom att bevilja hvad Kongl. Maj:t nu föreslagit, skulle man åtminstone hvad angår *Vaberget* vinna följande mål:

afslutande af arbetena å södra fortet samt anskaffande af ytterligare erforderliga pansarlavetter för snabbeldskanoner, så att samtliga de för detta fort erforderliga bepansringar af detta slag kunna uppställas; uppförande af vid pass hüliten af grafsprängningarna för norra fortet samt något af tunnlarne;

och beträffande *hufvudfästningen*:

fullbordande af täckhulften framför slutvärnets vestra hälft (emellan midttornet och vestra tornet);

fullbordande af det stora, sedan flera år under byggnad varande ammunitionsmagasinet framför midttornet genom uppläggande af de för murverkets täckning erforderliga jordmassor m. m.;

påbörjande af de för bestyckningens uppställande å hufvudvallen erforderliga arbeten, hvilka arbeten i många år varit uppskjutna i afvaktan på bestyckningsfrågans slutliga afgörande, men nu böra snarast möjligt komma till utförande, sedan ny bestyckningsplan blifvit under sistlidna år af Kongl. Maj:t faststald;

förstärkning af stormhinder å linien X, d. v. s. den af sjölinierna, som vid ett anfall sannolikt vore mest utsatt för ett stormanfall, och å hvilken hufvudingången till fästningen från detta håll är belägen;

anskaffande af erforderliga portar och gallergrindar till åtminstone halfva antalet af fästningens hittills fullt öppna porthulf, så att någon möjlighet må finnas att vid behof åtminstone kunna stänga hufvudingångarna.

Dessa åtgärder skulle göra det möjligt att fästningen ej, såsom nu är förhållandet, skulle kunna af hvem som helst tagas, man skulle kunna ställa upp kanoner der och stänga densamma, så att ej, såsom

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

det nu kan ske, möjlighet förefinnes för en fiende att oantastad snart sagdt på bred front rida in i fästningen. Det är nödvändigt att dessa åtgärder oförtöfvadt vidtagas. Men genom utskottets förslag åter komme icke blott icke fästningsbyggandet att fortgå efter samma skala som hittills, utan det blefve ett steg tillbaka. Utskottet säger: "utskottet, som anser att för ifrågavarande ändamål icke lämpligen bör anslås större belopp än hvad under de senaste åren därför af Riksdagen i allmänhet beviljats eller 150,000 kronor." Af denna ordalydelse kunde framgå, att man skulle kunna utföra lika mycket arbete på fästningen framdeles som hittills, men det kan man ej göra, ty förut har man sysselsatt sig med hufvudfästningen och Vaberget; nu skulle pansarkonstruktionerna å Vaberget tillkomma eller de för södra Vabergsfästet erforderliga pansarlavetter för snabbeldskanoner. Allså måste från de 150,000 kronorna dragas det belopp, som är nödvändigt för att åstadkomma dessa, och låta det arbete, som utförts i öfrigt, afstanna, men det vore nära nog detsamma som att göra det hittills nedlagda arbetet värdelöst. Först när kanonerna komma till valls, är det som befästningarna blifva till något gagn, men kanoner kunna ej ställas upp i verk med pansarkonstruktion, ty de skola stå i utsprängda brunnar. Skulle man taga det erforderliga beloppet för pansarlavetterna från de 150,000 kronorna, måste det öfriga arbete, som hittills fortgått, utföras åtminstone i väsentligt mindre skala än hittills. Sedan vi nu antagit en ny arméorganisation, hvarigenom armén skall kunna möta en fiende, vill man således gå bakåt med anordnandet af de för möjliggörande af arméus operationer behöfliga befästningsanläggningar och minska det förut nog långsamma arbetet på Karlsborg — det kan väl ej vara meningen.

Genom att, såsom reservanterna ifrågasatt, bevilja 200,000 kronor, skulle man vinna det målet, att det åtminstone ej blefve någon marsch bakåt, och det vore väl det minsta, som Riksdagen här borde bevilja.

Herr Wennerberg: Det finnes säkerligen icke bland behandlingarna af de anslagfördringar, som förekommit under fjerde hufvudtiteln, någon, som har en så ömklig och beklagansvärd historia som den, hvilken gäller den långa sträfvan att få Karlsborgs fästning fullbordad.

Det är ej från i går som den tanken uppstått och erkänts af alla sakkunniga militärer, att för vårt lands försvar Karlsborgs fästning är af den allra största betydelse. Helt nyss hafva vi ock hört strategiska skäl därför angifvas från statsrådsbänken, hvilka väl svärigen torde kunna här af någon vederläggas. Vi hafva den fördel — jag anser det åtminstone vara en fördel — att det är alldeles samma skäl, som under årtal blifvit framförda från cheferna för fortifikationen, från krigsministrarne samt jemväl ofta blifvit uttalade och lemnats ovederlagda af denna kammare.

Det har nu äfven påpekats från statsrådsbänken något nytt, som möjligen skulle kunna bidra till, att denna kammare ville taga ett annat beslut än det, som helt visst blir Andra Kammarens. Det är hvad som skedde vid urtima riksdagen. Här skall nu ställas upp en

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

nyorganiserad krigshär. Den skall förr eller senare komma att operera och är följaktligen i behof af en operationsbasis, och någon för oss bättre och tillförlitligare än Karlsborg existerar icke. Men Karlsborgs fästning i *ofullbordadt* skick kan blifva för oss sjelfva ett mycket farligt försvar. I händerna på en fiende, som med den öfvermåttiges kraft snart kan försätta den i ordning, blir den för honom en ovärderlig stödjepunkt och för oss till oberäknelig skada.

Genom att ej sätta fästningen i ordning har man dessutom att befara, att, om man måste söka en annan operationsbas, man för närvarande ej finner någon sådan central i hela landet. Men att en central basis för försvarsväsendet anordnas för ett folk, som har en krigshär, hvilken icke kan mäta sig med sina starkare grannars, är alldeles nödvändigt, på det att man äfven, bland annat, må hafva en hjälp i de långa marscher, fienden då måste företaga, och det genom ett land, som är ojemförligt mycket fattigare och mera kuperadt än de anfallandes. Allt detta har man emellertid, synes det, i utskottet förbisett.

Ätminstone har från utskottet aldrig, mig veterligt, mera än en gång ett försök gjorts att lemna skäl för nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda anslaget; och denna gång har utskottet nöjt sig med att iakttaga samma sätt som förut, eller att för sitt afslag ej gifva ens ett tecken till *logiskt* skäl: "utskottet", heter det, "som anser att för ifrågavarande ändamål icke lämpligen bör anslås större belopp än hvad under de senaste åren därför af Riksdagen i allmänhet beviljats eller 150,000 kronor, får hemställa" etc. Nu har utskottet aldrig kunnat förneka, att det af Riksdagen beviljade anslaget hvarje gång varit för litet. Följaktligen, emedan man i sjelfva verket medger, att man hela långa vägen gifvit för litet, så — nu skulle väl hvarje förnuftig fortsätta: skola vi nu gifva fullt eller öka på — nej, finner man det "lämpligt" att äfven nu gifva för litet! På detta sätt kan visserligen, om det vore det enda målet, fästningen nog en gång i tiden vinna sin fullbordan, men ingalunda torde den blifva färdig i en tid, då den skulle göra det afsedda gagnet, och följaktligen kunna de hitills å densamma nedlagda penningarna anses bortkastade.

Skulle de herrar, som jemt yrka afslag eller nedsättning på hvad Kongl. Maj:t begär för Karlsborg, icke af *strategiska* skäl finna sig öfverbevisade, ja, då råka de verkligen illa ut för alla våra erkända strategiska myndigheter. Det har till och med gått så långt, att man nyss fått höra från statsrådsbanken, att de, som af sådana grunder motsätta sig anslaget, icke äro inne ens i elementen af det militära vetandet. Men det finnes en annan sida, som ganska mycket brukar påaktas i Andra Kammaren och hvars giltighet i allmänhet jag erkänner på det varmaste, nemligen *den ekonomiska*. Dessa herrar tro kanske, att genom dessa årliga nedsättningar besparingar ske. Jag vågar påstå — och till min glädje har den meningen också fått sitt uttryck i åtskilliga af våra tidningar — att detta ingalunda är händelsen, utan tvärtom att dessa besparingar åstadkommit ett ofantligt slöseri. Ty på Karlsborg finnas nödiga materialier, nödiga arbetskrafter m. m. för att drifva arbetet med dubbel kraft, men de an-

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

vändas icke. Ty med 150,000 kronor årligen kan man ej hinna så långt man borde, det har tydligt och klart ådagalagts i de kongl. propositionerna och icke heller kunnat af utskottet vederläggas. Men utskottet anser allt jemt det ej lämpligt att gifva mera än hvad som gifvits förut, med andra ord, utskottet anser det vara lämpligt att Karlsborg ej fullbordas.

Jag medgifver mer än gerna, att den, som skall bestå alla de millioner, som krävas af fjerde hufvudtiteln, måste på något ställe hålla tillbaka, för att ej dessa fordringar skola gå allt för vida. Der-vid har jag ej annat att säga, än att i verkligheten finnas flera punkter i den föreliggande propositionen, der man skulle kunnat hålla tillbaka, ej på grund att de icke hafva sin betydelse, utan emedan de, efter mitt förmenande, ej äro på långt när af samma trängande nödvändighet, som just förhållandet är med anslagen till Karlsborgs fästning.

Jag har sett, att de flesta af reservanternas här i Första Kammaren föreslagit anslaget bestämmande till 200,000 kronor. Detta är visserligen något, men som detta ingalunda tager bort de olägenheter, som borde undanrödjas, kan jag ej heller förena mig med dem. Det återstår då för mig ej annat än att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Mine herrar! I kunnen vara öfvertygade om, att jag ej ett ögonblick trott på framgången af detta yrkande, men för mig gäller sedan många år tillbaka långt högre hvad jag anser för rätt, än hvad jag anser för klokt, hvilket här vill säga: möjligheten att vinna en 50,000 kronor, som äro utan verklig betydelse. Jag får stå ensam, jag kan ej hjälpa det.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Bohnstedt: Att gå så långt som den föregående ärade talaren och yrka bifall till 350,000 kronor, kan jag för min del ej vara med om. Man måste taga i betraktande de stora anslag, som denna hufvudtitel kräver af Riksdagen under innevarande år, och om man då skall kunna hoppas att få igenom ett anslag, tror jag det är bäst att ej sätta det högre, än hvad förra årets Riksdag beviljade, eller 200,000 kronor.

Det är sålunda under förhoppning, att ett sådant anslag skall kunna här genomdrivas, som jag vågar yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag, med så lydande kläm: "att Riksdagen må, till fortsättande af arbetena vid Karlsborgs hufvudfästning och å Vaberget samt anskaffning för de södra Vabergets fästet erforderliga pansarlavetter för snabbeldskanoner, på extra stat för år 1894 anvisa ett belopp af 200,000 kronor".

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag har allt för många gåfver försvarat Karlsborg här i kammaren, för att jag nu skulle besvara kammaren med ett omfattande tal angående värdet och vigten af denna fästning. Jag skall endast bedja att få andraga två punkter, som torde behjertas af dem, hvilka möjligtvis hafva betänkligheter mot fästningsanläggningen. Den första är den, att alla de landtförsvarskomitéeer, som allt sedan 1819 varit samlade och haft

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

att taga landets försvar i sin helhet i öfvervägande, enhälligt, utan reservation, uttalat sig för Karlsborgs fullbordande så snart som möjligt. Detta bör väl gälla något äfven för dem, som vanligtvis komma med det inkastet: hvad betyder denna fästning, när fienden kommit så långt in i landet, som till Karlsborg, då är landet i allt fall tillspillogifvet. Jag skall svara härpå. Hvarför anlägga andra länder stora depötfästningar, der de hafva sina förråd samlade, och dit de i nödfall kunna draga en del af sin styrka, för att, sedan de samlat krafter, åter kunna rycka ut igen? Hvarför bygger Danmark stora befästningar vid Köpenhamn? Hvarför befästes Antwerpen i Belgien? Hvarför bygger Holland (alla dessa äro små länder) en så ofantligt stor fästning omkring Amsterdam? Hvarför bygger ett sådant land som Italien, som i storlek och form kan jemföras med vårt land, en fästning omkring Rom? Denna stad ligger längre in i landet, än Karlsborg gör hos oss. Hvarför säga icke italienarne, att när Hannibal står vid Roms portar, då är det slut? Jo, skälet är det, att alla dessa depötfästningar, de gifva en trygghet åt operationerna på fältet och åt försvaret i sin helhet, som alldeles icke finnes utan sådana fästningar. Huru många operationer hafva icke måst öfvergifvas därför att depöterna varit hotade, därför att det icke funnits några skyddande depöter, därför att fienden hotat att afskära och förstöra dessa krigsförråd, som armén behöfver dagligen anlita, för att få sina förnödenheter. Det är dertill Karlsborg är ämnadt, det skall vara en förrådsfästning; sådana förråd, som behöfvas vid armén under pågående operationer, och som dagligen måste ersätta hvad der förbrukats, skola der ega skydd. Detta skäl måste sålunda noga behjertas.

Det andra skälet är det, att då nu Karlsborg i allt fall är under arbete (huruvida, om det icke vore börjadt, man skulle välja en annan punkt före Karlsborg, det är en fråga, som jag vill lemna öppen), så är det skäl att denna fästningsbyggnad skötes så, att det ekonomiskt blir fördelaktigt, att det icke blir ett dåligt resultat, och så, att man snart får komma ifrån denna och sedan vidtaga de öfriga befästningar, som behöfvas. Ty ett så stort land som vårt kan icke hafva nog med en enda fästning, på hvilken plats i landet den än må vara belägen.

Jag vill också påminna om, att Vabergets befästande är beräknadt att kosta 498,000 kronor, utom pansar och kanoner. Af detta belopp har till och med 1892 utgifvits 230,000 kronor, och kommer att under 1893 utgifvas 88,000 kronor, således summa 318,000 kronor. Resten blir då 180,000 kronor, utom pansar. Efter de underrättelser, jag förskaffat mig, är detta kostnadsförslag riktigt; det synes ganska säkert, att kostnaden icke kommer att öfverstiga det belopp, hvartill den sålunda beräknats. Hvad som vidare närmast bör ifrågakomma, det är, som herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet äfven påminde, fullbordande af en del sprängningar inne i berget, tunnlar och brunnar, der kanonerna skola sättas upp jemte bepansring. Vidare skola inne i dessa tunnlar eller gångar företagas åtskilliga arbeten. Golfven skola asfalteras, på vissa ställen, der det droppar genom berget, måste plåttak uppsättas invändigt m. m. Ehuru

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

fronterna på hufvudfästningen numera äro fullbordade, fordras dock äfven der åtskilliga arbeten. Det stora kruthuset måste fulländas och täckas, och vidare stormmurar mot sjösidan uppföras och förses med jerngaller och, hvad som är mycket viktigt, hufvudvallen inredas till bestyckningen. Man har länge icke varit på det klara med, huru bestyckningen skulle blifva. Artilleriet har måst följa med tidens fordringar, och således har man nu måst antaga andra kanoner, än man från början tänkt sig. Först hade man tänkt sig använda grofva slätborrade fästningskanoner, sedermera har man öfvergått till nya refflade kanoner, och för dem måste vallen inredas på annat sätt än förut.

Alla dessa skäl göra, att arbetet måste bedrivas på båda hållen såväl på hufvudfästningen som på Vaberget. På Vabergets södra skans skola vi hafva åtta små sänkbara kanoner i pansarlavetter, af hvilka sex äro i görningen, tre med årsanslaget och tre med kvinno-föreningens anslag, men för två finnas ännu inga medel anslagna. De tre större tornen, hvardera för tvenne kanoner, äro ännu icke bestämda och penningar således icke heller derför begärda.

Under sådana förhållanden anser jag de 200,000 kronor, reservanterna vilja anslå, nästan knappa, men jag tors icke begära mer, då ingen reservant förordat Kongl. Maj:ts förslag. För dem af herrarne, som möjligen kunna vara roade af att se, huru arbetena fortgått, skall jag bedja att här få förevisa en ritning från fortifikationen, som visar, huru långt man kommit.

Jag anhåller om bifall till reservanternas förslag.

Friherre Klingspor: Jag ber att få instämma med de föregående ärade talarne, beträffande arbetena å Karlsborg och Vaberget samt platsens militära betydelse. Denna del af frågan torde vara tillräckligt framhållen i kammaren, så att jag icke behöfver yttra mig derom. Jag vill blott framhålla en sak, och det är, att jag tror, att statsutskottets förslag hvilat på en mer än vanligt svag basis. Det var icke längre sedan, än föregående år, som ett betydligt antal af Riksdagens ledamöter, och alls icke de, som tillhöra de slösaktige inom Riksdagen, blefvo i tillfälle att med egna ögon se de vackra arbeten, som voro gjorda och hvad som ytterligare behöfdes för att få fästningen försvarbar. Enstämmig var den uppfattningen, att krigsstyrelsen var värd allt erkännande för detta arbete, och att Riksdagen icke borde försinka dess fullbordande. Jag tror derför, att det icke skulle varit så synnerligen stor svårighet att få igenom hela det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, för såvidt icke förhållandena varit särskildt svåra för närvarande. Men jag ber med detta få säga, att om vi stanna vid reservanternas förslag, bör det vara mycket goda utsigter, att det går igenom, kanske till och med utan gemensam votering.

Jag anhåller att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Friherre von Kræmer: Om här varit fråga om anslag till en fästning vid Boden för att hindra fiendens första inryckande på en af våra mest hotade punkter; om här varit fråga om en fästning på

Gotland, för att, om jag så får säga, lifförsäkra åt oss denna Östersjöns perla, skulle jag visserligen icke varit befunnen bland motståndarne. Men detta Karlsborg — jag kan icke öfvertyga mig om, oakadt de många gånger jag varit med om frågans behandling, att det i någon väsentlig mån kommer att tillförsäkra oss en bättre utgång i krig. Den ärade talare, som först bade ordet, påpekade, och friherre Leijonhufvud, vill jag minnas, påpekade äfven han, att utan en operationsbas vore det icke möjligt att utföra kriget lyckligt, utan en förrådsfästning, der man kunde bevara, såsom vid föregående tillfällen ofta sagts, bankens dyrbarheter, utom alla förråd för armén, så vore en dålig utgång af kriget att förvänta.

Men om nu denna fästning icke en dag kan hålla sig sedan fästena på kringliggande höjder äro tagna, är den då icke att förlikna vid ett icke dyrkfrött kassaskåp? Icke är det klokt att till hvad pris som helst skaffa sig ett sådant kassaskåp och deri inlägga sina dyrbarheter, då det ändå icke kan hålla stånd. Jag vågar fortfarande påstå, oakadt friherre Leijonhufvud ruskar starkt på hufvudet, att centralfästningen icke kan hålla sig, sedan fästena på Vaberget äro tagna. Det var helt annat, när Karlsborg först beslöts. Då drömde ingen om att artilleriet skulle få en sådan skottvidd, som det nu fått, och man trodde, att från Vaberget kunde någon beskjutning aldrig komma i fråga. Nu kan den ske med vanligt fältartilleri, och Gud vet om vi icke få upplefva den dag, då den kan ske med kulspjut, ja, kanske med handgevär. Om därför Kongl. Maj:ts förslag gått ut på ett anslag till fortsättande af arbetena på Vaberget, så skulle jag för min del funnit mig förhindrad att sätta mig deremot, ehuru jag icke tror på centralfästningens. Men då här icke är fråga om ett anslag till Vaberget allenast, utan äfven till fortsättande af arbetet på den alldeles gagnlösa centralfästningen, så kan jag icke vara med derom. Ibland alla de arbeten, som af chefen för landtförsvarsdepartementet och friherre Leijonhufvud uppräknats såsom skolandande ske vid centralfästningen, är det intet, för hvilket jag skulle vilja inlägga min röst, mer än det enda om stormhinder vid vallarne, ty jag kan erkänna, att mot Bottensjön, som ju kan frysa stadigt till, och der det icke finnes annat än en sluttande jordvall, är det nödigt att hafva stormhinder. Det skulle ju kunna hända, att någon ströfcorps skulle kunna smyga sig in nattetid mellan Vaberget och fästningen och löpa till storm. Ett sådant hinder kan jag därför för min del anse vara af behofvet påkalladt. Men alla de andra dyra och vidlyftiga fulländningsarbetena på centralfästningen, hvad tjena de till, då fästningen icke kan hålla sig sedan Vaberget är taget.

Jag brukar icke annars göra mig skyldig till att "märka ord", som man säger, men jag kan icke denna gång neka till, att jag erfor en stor glädje, då herr chefen för landtförsvarsdepartementet sade, att *innan* man fått en ordentlig arméorganisation, vore det icke skäl att bygga fästningar, men *sedan* man fått det, då borde man bygga sådana. Om jag kanske har grusligt orätt i dag, så har jag dock således haft rätt alla föregående gånger, då jag satt mig emot detta anslag; det är alltid någon tröst!

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Förts.)

Om man velat ur reservanternas förslag bortstryka orden "vid Karlsborgs hufvudfästning" och sålunda begära 200,000 blott till arbetena på Vaberget, så skulle jag för min del icke vilja sätta mig deremot, men då de olyckliga orden om hufvudfästningen stå kvar, finner jag icke skäl att frångå den mening, jag röstat för i utskottet, utan anhåller om bifall till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Innan jag utlåter mig vidare i denna punkt, får jag här förklara, att jag är vän af centralförsvaret och fullbordande af Karlsborgs fästning, på hvilken jag, ovärdige ingenjers-officer, i min tienstgöring har arbetat. Men det finnes en komedi, som bär titeln "mycket väsen för ingenting", och den titeln kan sannerligen appliceras till denna diskussion i kammaren. Här hafva af stora och små strateger blifvit uppgifna stora saker, hvartill centralförsvaret skall tjena under krigstid, och dit hörande ämnen. Dessa yttranden vore passande, i fall det vore fråga om att slopa Karlsborg, men, mine herrar, här är endast fråga om ett anslag, antingen på 200,000 kronor eller på 150,000 kronor; hela frågan skiljer sig på 50,000 kronor för fortsättningsarbeten vid Karlsborgs fästningsverk. Men det är ju en sådan obetydlighet, såsom ganska riktigt herr Wennerberg har vitsordat, att jag tycker att man borde se frågan från den praktiska synpunkten och icke från högpolitisk eller högstrategisk synpunkt. Jag förstår mycket väl, att herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet ifrar för landtförvarets fulländande och sättande i brukbart skick så vidt möjligt är, men, mine herrar, vi svenska folkets ombud hafva andra synpunkter att iakttaga vid fråga om statens utgifter och behof. Man får dervid iakttaga, att debet och kredit gå ihop, och man får dervid iakttaga, att det finnes medel att betäcka de utgifter, som man anser vara nödiga, vare sig för rikets försvar eller andra nyttiga och nödiga ändamål. Den här sunman är visserligen liten, men för bifall till utskottets förslag tala skäl, som jag redan i föregående punkt har angifvit, och hvaribland jag ganska högt ställer, att kamrarna borde, åtminstone i något fall, gå hvarandra till mötes, så mycket mer som en ärad ledamot af statsutskottet har låtit förstå, att här är fråga om andra, äfven nödiga utgifter — jag vill minnas han nämnde kaserubyggnader — och möjligtvis beviljandet deraf skulle kunna lida, åtminstone i Andra Kammaren, i fall vi icke gjorde något af hvad Andra Kammaren önskade i besparingsafseende. Dessa 50,000 kronor äro ju ingen betydande utgift för det ifrågasvarande ändamålet och torde således kunna saklöst besparas för denna statsreglering. En annan tid, när vi få bättre tillgångar, och när möjligtvis våra åsichter i tullfrågan, hvori utskottets betänkande nu ligger på kammarens bord och troligtvis om lördag kommer att afgöras, vinna bifall, om man behåller tull på de artiklar, som gifva stora inkomster, utan att gifva några stora utgifter åt konsumenterna, så skola vi få stora tillgångar. Det finnes äfven andra stora tullsatser, som ganska väl kunna höjas och skaffa oss tillgångar till nödiga utgifter för rikets försvar. De hafva blifvit nedsatta, jag hoppas att de måtte kunna uppföras ånyo till sitt ursprungliga belopp, och då

skall jag visserligen icke vara emot att gifva ända till hvad Kongl. Maj:t begärt till fortsättning af arbetena på Karlsborg, nemligen 350,000 kronor för en blifvande statsreglering, men för närvarande nödgas jag yrka bifall till statsutskottets förslag.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag måste svara på ett par yttranden af friherre von Kræmer. Till en början erkände han vigten af Vabergets befästande. Derom äro vi fullkomligt ense. Han sade, att Vaberget borde befästas därför, att det vore farligt för hufvudfästningen. Dock gjorde han sig skyldig till åtskilliga öfverdrifter. Han säger, att hufvudfästningen icke kan försvaras, sedan Vaberget är taget. Hur vet han det? Jag vågar påstå, att den kan försvaras en god tid derefter.

Vidare säger han, att det kan gå an, om man slipper gifva något till hufvudfästningen. Jag vill påminna om, att man kan anfälla Karlsborg äfven från andra håll, än från Vaberget. Af de nyare anfallssätten är det så kallade förkortade anfallssättet mest på modet. Man går fram nattetid och befäster sig så nära man kan intill fästningen genom uppkastade jordvallar, för att sedan nästa natt gå vidare. Detta kan, hvad Karlsborg beträffar, ske från landsidan på landtungan mellan Vettern och Bottensjön. Visserligen ligger Vaberget så till, att fienden derifrån kan beskjas under ett sådant framträngande, och det är dertill afsedt, men mot sådana anfall måste man äfven på annat sätt vara beredd. Om ej hufvudfästningen är stormfri, kan fienden tänkas framrycka mot den nattetid, då elden från Vaberget är mindre verksam, och med ett kraftigt anfall bemäktiga sig hufvudlinierna. Förråden äro upplagda på fästningen och icke på Vaberget, och därför måste fästningen försvaras mot ett sådant anfall. Hvad beträffar de nu utförda befästningarna, äro de å landsidan reducerade till de allra enklaste former. Först är det en sluttande jordvall, s. k. glacis, som endast skyddar bakomstående murar, men sjelf icke är någon befästning. Bakom denna finnes en graf och en vall med mur af ett par gratkapponierer. Det är hela befästningen å landsidan, enklare kan den icke vara. Åt sjösidan är det blott en vall, icke någon full glacis. Men der uppföres äfven det stormhinder, som friherre von Kræmer medgifvit vara behöfligt. Man uppför en mur till viss höjd, som täckes med en lägre glacis och ofvanpå denna mur kommer att sättas ett jerngaller, som hindrar stormning. Således är det nödigt att fästningen skyddas äfven från andra håll än Vaberget. För öfrigt behöfva fiendens batterier ej läggas på Vaberget för att skjuta in i fästningen, utan kunna hans batterier ligga utanför på en half mils afstånd nere vid Hästebacka. Det är så med Karlsborg, som med alla fästningar, att den kan beskjas, utan att man därför behöfver uppsöka kringliggande höjder. Med bågskott och med kast träffar man öfver höjderna, om sådana ligga emellan.

Detta har jag velat säga för att visa friherre von Kræmer, att äfven hufvudfästningen måste vara befästad, och att anordningarna der äro så enkla, som de kunna vara på en nutida fästning.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Fränckel: Skälet hvarför jag tagit mig friheten att begära ordet i denna fråga är, att den synes mig äfven vara af teknisk natur. Jag kan icke finna annat, än att då materielanskaffning måste ske, bör den ske i en viss ordning sålunda, att den materielanskaffning, som erfordrar den längsta tiden att tillverka, bör komma först, så att för sådan materiel derföre först nödiga medel böra anvisas. Om man nu går tillbaka till Kongl. Maj:ts proposition vid förra riksdagen, deri behovet af dessa arbeten framhölls, så finner man, att deri äfven framhölls, att tillverkningen af denna ifrågavarande materiel är så svår, att för dess åstadkommande chefen för fortifikationen måst vända sig till särskilda pansarmaterieltillverkare, och att dessa för sin del förklarar, att det icke vore möjligt att inom de belopp, som nu uppgifvits, åstadkomma de ifrågavarande lavetterna, såvida man icke kunde få en beställning på minst åtta sådana lavetter på en gång. — Utskottet vid förra riksdagen, der, såsom vi minnas, Riksdagens minoritet segrade, nedsatte det af Kongl. Maj:t begärda anslaget på 200,000 kronor till 150,000 kronor, och dervid framhölls, att man icke ville anskaffa dessa lavetter under det första året. Sedan kom Riksdagens beslut genom gemensam votering, hvari lyckligtvis beviljades de af Kongl. Maj:t begärda 200,000 kronorna. I hvad ligger då i detta beslut annat än att man gifvit regeringen i uppdrag, i enlighet med Kongl. Maj:ts begäran, att påbörja dessa lavetter, och då frågas, om man kan, såsom en talare här behagat yttra, af andra synpunkter vilja nu frångå detta Riksdagens en gång fattade beslut. Jag kan för min del icke finna annat, än att här äro framlagda tydliga skäl derför, att dessa pansarlavetter nu snarast möjligt böra anskaffas och fullbordas, och, om detta är fallet, borde äfven de statsutskottets ledamöter, som röstat för 150,000 kronor, kunna inse, att detta med ett sådant anslag icke är möjligt. Det synes mig således, att Kongl. Maj:t redan i sin proposition om 350,000 kronor har alldeles ställt sig på den ståndpunkt, som Riksdagen genom sitt beslut förra året anvisade, och det skall derför vara endast af hänsyn dertill, att ett större anslag nu icke kan erhållas, som jag tillåter mig yrka bifall till reser-
vanternas förslag.

Herr Casparsson: Jag har i denna kammare så ofta yttrat mig angående nödvändigheten af att snart avsluta Karlsborgs befästande, och då jag nu ingenting nytt har att i saken anföra, hade jag derför icke tänkt att begära ordet, men här hafva fäljts några yttranden under diskussionen, som jag icke kan underlåta att bemöta. Det är det vanliga, att statsutskottet brukar rätta sig efter de åsikter, som inom Riksdagen uttalats, och om det gör en afvikelse från dessa, derför anföra bjudande skäl. Förra året beslöt Riksdagen, sedan en del af dess ledamöter blifvit satta i tillfälle att bese Karlsborg och på stället hemta sina intryck, att höja anslaget till 200,000 kronor, och jag för min del, och jag tror mången med mig, hade föreställt sig, att striden mellan anslagsbeloppet 200,000 kronor och 150,000 kronor nu åtminstone skulle vara avslutad och att det icke skulle vidare ifrågasättas att nedsätta anslaget under 200,000 kronor. Men redan i år

har statsutskottet föreslagit att bevilja blott 150,000 kronor; och på hvilka skäl? En föregående talare har redan upptagit dessa skäl, men de äro så "enkla", att de väl kunna citeras en gång till: utskottet "anser, att icke lämpligen ett större belopp bör anslås, än hvad under de senaste åren därför af Riksdagen i allmänhet beviljats". Men hvarför utskottet så anser, har det icke närmare redogjort.

Vi hafva visserligen från en ledamot af statsutskottet, som deltagit i anslagets nedsättning, fått förklaring öfver dessa skäl. Men huruvida hans argumentation förbättrar saken, lemna jag derhän. Han nämnde, att, om fråga vore att befästa Gotland, att försvara denna Östersjöns perla, skulle han vara med om anslag dertill. Ja, förra året begärde Kongl. Maj:t verkligen ett anslag för sådant ändamål, men statsutskottet afstyrkte detsamma, och jag tror och är nästan förvissad om, att den ärade statsutskottsledamot, som nyss försvarade nedsättningen, var med om att äfven afstyrka anslaget till befästandet af "Östersjöns perla". — Han nämnde vidare, att, om fråga vore att bevilja medel till Vabergets befästande, skulle han vara med derom, men att bevilja medel till Karlsborgs fortsatta byggande, det kunde han icke vara med om. — Vaberget har icke någon själfständig betydelse. Det utgör endast en del af befästningarne. Och att vilja vara med om anslag till delen, men icke till det hela är en argumentation, hvars giltighet jag för min del icke kan fatta.

I öfverensstämmelse med de åsikter, jag alltid hyst, och då Kongl. Maj:t framlagt hvad han anser behöfligt för arbetets fortsättande, kan jag icke annat än yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Men om detta icke skulle antagas, skall jag trösta mig, om det anslag, som af reservernerna inom denna kammare föreslagits, blifver bifallet.

Friherre von Kræmer: Hvad angår den befästning på Gotland, hvarom förra året var fråga, så begärdes då endast beviljandet af en summa till expropriation af mark för densamma. Men då i Kongl. Maj:ts proposition var officiellt tillkännagifvet, att någon egentlig plan till befästningen icke var uppgjord, att man var osäker om huru och äfven i viss mån hvar den skulle anläggas, ansåg statsutskottet att med inlösen af marken kunde anstå, till dess frågan tagit bestämd gestalt.

Att mitt yttrande, det man borde nedlägga penningar endast på Vabergets och öfriga kring Karlsborg liggande höjders befästande skulle vara så orimligt, kan jag icke förstå. Öfverallt gör man så och således måste man öfverallt vara oförständig. Staden Metz t. ex. är omgifven med gamla vallar. Men ingen menniska tänker på att nedlägga kostnader på dessa. Fästningen Metz, sådan den nu är, består af en mängd från hvarandra skilda fästen, som ligga i en stor krets omkring och på ett ansenligt afstånd från staden. På enahanda sätt borde man, synes mig, gå till väga vid Karlsborg. Centralfästningen borde lemnas sådan den är — med undantag möjligen af de nyss omtalade stormhindren — och i en stor cirkel omkring densamma anläggas fristående fästen. Hade vi medel dertill, skulle vi på så sätt

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

få ett stort befästadt läger i modern stil. Härför erfordras icke några arbeten å centralfästningen.

Friherre Leijonhufvud frågade, huru jag kunde veta, att Karlsborg icke skulle kunna hålla sig, sedan Vaberget intagits. Ja, det kan man ju alltid fråga. Men jag hemställer till Eder, mine herrar, om det är möjligt för en fästning att hålla sig, då kulor hagla från kringliggande höjder, derifrån hvarje skott kan rätt riktas och dess verkan iakttagas. Det är skilnad emellan en sådan eld och en kasteld, vid hvilken hvarken skottets riktning kan så noga bestämmas eller dess resultat iakttagas. Dessutom har friherre Leijonhufvuds argumentation alltför lång "portée", för att tala artillerispråk. Enligt densamma skulle det ej heller vara skäl att befästa Vaberget. Det kunde nemligen hända, att fienden uppstälde sina mörsare bortom Vaberget och sköt öfver detsamma, men jag vill ej på så sätt drifva min motargumentation till det orimliga. Jag tror, att han har rätt i att kastelden nu för tiden är mycket farlig för fästningar. Men jag vill blott fasthålla, att ännu farligare är elden från en höjd, derifrån skottets riktning kan bestämmas och dess verkan iakttagas. Om fråga vore om att anlägga en ny fästning, skulle man väl då lägga den i en grop med höjder rundt omkring? Det skulle man icke göra; utan man skulle tvärtom tillse, att några beherskande höjder icke funnes omkring platsen för fästningen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna punkten yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, dels ock, af herr *Bohnstedt*, bifall till det förslag, som innefattades i den af herr *Ekenman* med flere vid denna punkt afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr *Bohnstedts* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

51—53 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

54 punkten.

Lades till handlingarna.

55 punkten.

Utskottets hemställen bifölls.

Herr talmannen yttrade, att, sedan underrättelse ingått, att äfven Andra Kammaren bifallit bankoutskottets i dess memorial n:o 4 gjorda hemställan, han, efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kam-maren, finge hemställa, att Första Kammaren ville besluta att vid sitt sammanträde lördagen den 18 innevarande mars företaga val af elektor-er och suppleanter för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte deras suppleanter.

Till denna hemställan lemnade kammaren sitt bifall.

Föredrogs & nyo och företogs paragrafvis till afgörande stats-utskottets den 11 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af Riksdagens år 1892 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1891.

§§ 1—3.

Lades till handlingarna.

§§ 4 och 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Herr Almgren, Fredrik: Det är af tre skäl, som hittills vid stambaneanläggningen söder om Vännäs jernvägen blifvit omgifven med stängsel. Det *första* är, att man i jernvägens intresse velat tillse, att tåggrubningar, urspårningar och andra tågmissöden måtte före-kommas genom att kreatur förhindrades att inkomma på banan. Det *andra* är, att man i grannarnes till jernvägen intresse velat tillse, att deras egendom, så vidt möjligt, skyddades från att lida skada af jern-vägsdriften och därför velat tillse, att deras kreatur förhindrades att beträda banan. Det *tredje* skälet är, att man i det allmännas intresse har trott sig böra noga och bestämdt utmärka gränserna för jern-vägens fridlysta område. Nu är frågan den, huruvida för stambanan genom norra Vesterbotten och Norrbotten göra sig gällande några speciella förhållanden, som kunna föranleda, att denna del af stam-banan bör lemnas utan stängsel, därför att de nämnda skälen kunde

*Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.*

*Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)*

anses vara mindre talande för ifrågavarande landsdelar än annorstädes inom landet och så mycket mindre talande, att i stället för dem vissa sparsamhetsskäl skulle böra göras gällande.

Hvad det första skälet beträffar, anför utskottet först, att Gellivarabanan på Riksdagens beslut och, jag kan i parentes tillägga, i strid mot vissa myndigheters åsichter lemnats utan stängsel. Dervid är dock att märka, att Gellivarabanan är jemtörelsevis rak, i följd hvaraf föraren af lokomotivet har möjlighet att öfverskåda en stor del af banan, under det att banan i norra Vesterbotten och Norrbotten går i många kurvor och ofta genomgår skärningar, hvadan utsigten för föraren der är synnerligen inskränkt. Vidare är att märka, att Gellivarabanan är i det närmaste plan, så att det der icke är svårt för föraren att hafva tåget i sin magt och i fall af behof kunna moderera dess hastighet, under det att banan i Vesterbotten och Norrbotten företer lutningar af ända till en på sextio, och det således der är förenadt med stor svårighet att få tåget att hastigt stanna. Slutligen är icke att glömma, att all den erfarenhet, vi hafva af Gellivarabanan i dess egenskap af ohägnad bana, grundar sig på blott en enda sommars trafik.

Vidare anför utskottet — och detta väl på den grund att utskottet känner med sig ett visst ansvar, när det påyrkar stängslets borttagande — att stängselskyddet i Norrland är mindre effektivt än annorstädes på grund af de många grindarna, samt att det visat sig, att, om ett kreatur inkommit å banan, en tåggrubning i följd af kreaturets öfverköraude är sannolikare om banan är inhägnad, än om den icke är det. Ja, det må nu så vara, att sannolikheten för att tåget öfverkör kreaturet är större, måhända dubbelt större i förra fallet än i senare fallet; men sannolikheten att kreatur inkommer på banan är säkert tusen gånger mindre der, hvarest stängsel finnes, än der hvarest stängsel icke finnes, äfven om här och der en grind tillfälligtvis lemnats öppen. Derfor kan jag ej heller tro annat än att sannolikheten för tåggrubningar och tågmissöden i Norrland blifver ofantligt mycket större, om banan lemnas utan stängsel, än om den förses dermed.

Slutligen säger utskottet, att kostnaden för botandet af de skador å bana och materiel, hvilka förorsakas af kreaturs öfverkörande, icke är jemförlig med den kostnad, som är förenad med stängslets uppförande och underhåll. Jag för min del tror, att detta förhållande är alldeles obevisadt, och att, framför allt, det icke kan göra sig på något sätt mera gällande i Norrland än annorstädes i Sverige. Tågmissöden i Norrland medföra nog lika stora kostnader som annorstädes, och stängsel är billigare i Norrland än annorstädes. Jag kan således icke finna, att de af utskottet anförda skälen för att stängsel icke må anbringas utefter banan i öfre Norrland med aiseende på jernvägens intresse äro värda att beaktas.

Det andra skäl, som hittills föranledt anbringandet af stängsel kring stambanan, är, att man velat skydda grannarnes till jernvägen egendom. Med aiseende härå är, beträffande Norrland, särskildt att beakta, att befolkningen der ju är allt annat än rik. Det vore dock hårdt, om, på samma gång som staten genom jernvägen erbjuder den norrländske landmannen att i högre grad än hittills draga fördel af

den viktiga förvärfskällan, ladugårdsskötsel, staten skulle genom en brist i jernvägsanläggningen hota denne landtman med faran att dagligen under sommarens lopp se en del af eller hela denna förvärfskälla utan vidare ersättning förintas.

Det tredje skälet för stängsels anbringande är, att man ansett sig i det allmännas intresse böra omgärda banan för att tydligt och klart utmärka det fridlysta området. Om detta skäl någonstades bör göra sig gällande, är det väl inom den del af landet, der befolkningen är gles, der banan är bevakad af endast ett fåtal banvakter och der således oförståndet och okynnet får ofantligt mycket lättare att åstadkomma skada å en ohägnad bana, än i öfriga delar af landet. På nu anförda skäl ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Ekenman: Jag deremot anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Af de tre hufvudskäl, som den föregående talaren framhöll till stöd för en motsatt åsigt, kan jag för min del icke tillmäta afgörande betydelse åt annat än det först omnämnda, det nemligen, att det skulle ligga i jernvägens intresse, för att förekomma tåggrubbningar, att hafva ifrågavarande stängsel. Om för vinnande af nämnda ändamål således oundgängligt vore, att stängsel funnes, vore detta förhållande alldes tillräckligt att motivera bort hvad utskottet föreslagit. Men jag vågar påstå, att det icke är på sätt motionären uppgifvit, att stängsel vid bana medför full trygghet för tågets framförande. Erfarenheten har nemligen visat, att stängsel kan verka motsatsen. Man har funnit, att bevakningen vid vägöfvergångarna ej *kan* ske på sådant sätt, att icke kreatur under stundom inkomma inom stängslet. Och sedan kreatur inkommit å jernvägens område, är utsigten, att kreaturet öfverköres och urspärning inträffar, vida större om området är instängdt, än om så icke är förhållandet; ty i senare fallet begifver sig kreaturet bort från banan då tåg nalkas. Den olägenhet för jernvägen, som saknad af stängsel medför, är deremot, att en del af banvallen blifver nedtrampad. Kostnaden för återställandet af banvallen i sitt förra skick är af en viss betydelse; men denna kostnad är ringa i förhållande till kostnaden för stängsels uppförande och underhåll.

Hvad talaren anförde derom, att det ligger i jordegarens intresse att få stängsel uppfördt, är riktigt. Men här gäller det ett statsintresse, och ett sådant, som man har skyldighet att tillgodose; här gäller det, att jernvägståget må föras fram så tryggt som möjligt och icke att tillgodose något annat intresse. Den värde talaren nämnde, att de olägenheter för jordegaren, som saknaden af stängsel medför, äro så stora, att det skulle i många afseenden blifva för honom ytterst betänkligt, om stängsel icke funnes. Jag vill fråga: äro icke fördelarne af jernvägen för jordegarna, hvilkas fastigheter af jernvägen beröras, så stora, att dessa må anses kunna fullgöra sina skyldigheter enligt stängselförordningen, utan att staten såsom anläggare af jernvägen skall biträda vid fullgörandet af dem.

Det tredje skälet af allmänt intresse, som anfördes, var att stängslet vore nödigt för utmärkande af jernvägsområdet. Häremot vill jag

*Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)*

Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)

säga, att området kan tillfredsställande utmärkas utan stängsel. Kartan öfver jernvägen har fullt vitsord, så att icke behöfves för nämnda ändamål en så dyrbar apparat som detta stängsel.

Den erfarenhet, hvarom jag talat, förskrifver sig icke endast från Gellivara-banan, utan äfven från enskilda jernvägar, och erfarenheten i detta afseende pekar just åt det håll, jag tillåtit mig påvisa: att en icke inhägnad bana medför fullt samma trygghet för tågets framförande som en inhägnad bana. Den föregående talaren sade, att om så vore förhållandet, gälde det icke blott i fråga om Norrbottens och Vesterbottens län, utan jemväl beträffande de delar af landet, der jernvägskommunikationerna redan äro väsentligen fullbordade. Ja, det är sant. Men der är stängsel redan uppfördt. Hvarken statsrevisorerna eller statsutskottet på grund af revisorernas hemställan kunna ju i detta afseende gerna göra mer än påvisa det som för närvarande är utförbart utan allt för stora rubbningar, och det blir ju att stängsel i allmänhet icke bör anläggas i de delar af landet, der stambanan icke är fullbordad. På grund af hvad jag nu anfört, får jag yrka bifall till statsutskottets förslag, som är affattadt i så försigtiga ordalag att frågans slutliga pröning är hänskjuten till regeringen.

Herr Berg, Lars: Då jag lika med en af de föregående talarne är lifligt öfvertygad om, att den föreslagna skrifvelsen, om den beslutas, kommer att menligt inverka på säkerheten för trafiken å norra stambanan äfvensom på de närboende norrländska jordegarnes näring, särskildt boskapsskötseln, ber jag att få göra några erinringar vid de skäl, som för förslaget äro anförda.

Riksdagens revisorer hafva förklarat sig anse stängsel obehöfligt på den grund, att banan går genom stora öde skogsbygder och särdeles vidsträckta kronoparker, der kreatursbete *icke* eger rum. Statsutskottet har upptagit samma skäl. Dessa skäl stödjade sig emellertid icke på de verkliga faktiska förhållandena. Sant är visserligen, att stambanan går öfver kronoparker, men ingalunda att den i långa sammanhängande sträckor går öfver dylik mark. Kronoparkerna förekomma nemligen talrikt, men hvar och en i mindre utsträckning samt i ständigt växling med enskild mark, så att banan går några kilometer öfver krono- och sedan några kilometer öfver enskild mark o. s. v., hvarigenom uppenbart är, att kreatursbete förekommer af större eller mindre hjordar, men dock utefter hela linien. *En* af förutsättningarna för förslaget är således såsom jag visat icke riktig.

Statsutskottet anför vidare såsom stöd för sitt förslag, att åsigtan om behöfligheten af ifrågavarande stängsel på senare tid förändrats, och åberopar såsom bevis därför, att Riksdagen sjelf i en skrifvelse af år 1892 i afseende å anslag till Luleå—Gellivara-banan och den norra banan förklarat sig anse, att en gods bana, som endast trafikeras med långsamt gående tåg, kunde undvara stängsel. En talare har redan klargjort åtskilliga olikheter mellan en gods bana sådan som Gellivara-banan och nu ifrågavarande norra stambanan, och jag vill dertill lägga den, att Gellivara-banan till sin öfre del löper genom absoluta ödemarker, der hvarken menniskor eller kreatur uppehålla sig och der

på långa sträckor kreatur icke kunna ens närma sig banan till följd af traktens oländighet. Deremot är stambanan, ehuru visserligen löpande genom skog, icke belägen i obebodda trakter. I närheten ligga byar, stora och små, hvilka drifva boskapsskötsel; och dessutom föra de nedre socknarne flerstädes sina kreatur, såväl kor som hästar, till fäbodarne. Här af torde iuses, att de boskapshjordar, som beta utmed stambanan, äro jemförelsevis stora. Och då dertill kommer, att stambanan går öfver synnerligen kuperad mark, samt bildar skarpa lutningar, utför hvilka tågen alltid måste gå med stor hastighet, äfven om de eljest föras långsamt fram, är gifvet, att underlåtenheten att anbringa stängsel skall medföra betydande faror för tågsäkerheten under den tid marken är bar. Sant är visserligen hvad utskottet säger, att meningarna — liksom i fråga om allt annat här i världen — äro delade i afseende på nödvändigheten af stängsel kring jernvägar, men, så vidt jag kunnat studera frågan, äro dock meningarna öfvervägande på den sida, som förordar försigtighet. Erfarenheten från denna jernvägs byggnadstid har tydligen lärt oss, att stängsel är nödvändigt endast för att i fred och ro kunna grusa banan. Den tekniska myndighet, som yttrat sig i frågan, nemligen jernvägsstyrelsen, vidhåller ock med synnerlig styrka, att stängsel är i dessa bygder och skogar högst nödvändigt. Skall man icke sätta tro till denna tekniska myndighet, som under tjenstemannaansvar med sakkunskap och opartiskhet yttrat sig? Hvertill skall man eljest hafva den? Jag tror således att man lugnt kan påstå, att ur teknisk synpunkt fordras stängsel kring en bana, sådan som den ifrågavarande.

Men äfven ur rättslig synpunkt är det synnerligen betänkligt att lemna banan utan stängsel. Jag vill icke inlåta mig på de prejudikat, som visa att den s. k. stängselförordningen icke eger tillämplighet på jernvägar, men andra prejudikat finnas som ådagalägga, att jernväg ansvarar för sådana skador, som tima i följd deraf att den, ehuru stängsel ingått i dess fastställda plan, icke håller fredgill stängsel. Men här föreligger just ett sådant fall, der stängsel ingår i den fastställda planen. Derjemte berör frågan tredje mans rätt så till vida, som landstingen hafva anskaffat marken; men de hafva förvärfvat densamma enligt Riksdagens egna gällande vilkor och enligt den fastställda planen, således under antagande af att stängsel alltid skall finnas. Marken är köpt eller exproprierad under detta förbehåll. Anbringar ej staten stängsel, komma naturligtvis öfre Norrlands närboende jordägare, som i sådant fall antingen måste ständigt valla sina kreatur eller ock sjeliva uppföra stängsel, med det rättvisa krafvet, att staten måtte vara så god och betala dem för dessa ökade kostnader. Landstinget har icke förbundit sig härtill, och antingen måste således staten öfvertaga betalningsansvaret för dessa dryga ersättningar eller ock måste de fattiga invånarne sjelfva taga bördan på sig, hvilket icke kan vara staten värdigt.

Äfven ur ekonomisk synpunkt är förslaget icke tillrådligt. Jag har mig nemligen bekant, att hela virkesbehofvet för första anläggningen redan är kontrakteradt, att detsamma till stor del är levererat och betaldt. Till hvad tjenar då en sådan skrifvelse som den

*Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)*

Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)

föreslagna? Den kommer *post festum*. Hvad beträffar underhållskostnaden, är frågan härom jemväl af ringa betydelse. I och för sig sjelf är kostnaden för underhåll af ett litet trästängsel i skogstrakt naturligtvis ganska ringa, men när man jemför den genom dess borttagande påräknade underhållsvinsten med den ökade risken och besinnar, att enligt 1886 års lag angående ansvarighet för skada i följd af jernvägsdrift staten får betala de ökade olyckshändelserna till menniskolif och lemmar med belopp, som säkerligen icke skola sättas lägre, om staten underlåter en så naturlig och nödvändig försigtighetsåtgärd som stängsels anbringande, tror jag, att jernvägens underhåll blir vida billigare med stängsel än utan stängsel. Om kammaren emellertid icke skulle anse sig böra förlita sig på jernvägsstyrelsen eller icke vill fästa något afseende vid de betänkligheter, jag tagit mig friheten härmed framställa, måste väl kammaren i alla fall åtminstone medgifva, att denna tekniska fråga är tvistig. Men är det skäl att i en fråga, der den förnämsta tekniska myndigheten med sin auktoritet står mot statsutskottets auktoritet, Riksdagen vedervägar ett så positivt uttalande som det här föreslagna. Jag kan icke finna detta. Och då hvar och en bör kunna inse, hurusom skrifvelsen alltid skall medföra någon minskad säkerhet samt i rättsligt och ekonomiskt hänseende sådana följder, som nu på förhand icke kunna beräknas och ingalunda äro utredda, så hemställer jag, huruvida det icke är skäl, ja, rent af nödvändigt, att Riksdagen afslår detta skrifvelse-förslag, hvilket jag tager mig friheten yrka.

Friherre Klingspor: Jag ber att få påpeka, att i klämman till förevarande paragraf i utskottets betänkande föreslås, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, *i hvad mån* stängsel etc. må kunna undvaras. Således är det tydligt, att en sådan skrifvelse icke kan innebära en framställning, att statsbanorna i Norrland i hela deras utsträckning skola vara utan stängsel. Skulle skrifvelsen innebära något sådant, så kunde jag väl förstå de farhågor, som här yttrats med afseende å förslaget, men otvifvelaktigt är, att uttalandet i skrifvelsen endast afser, såsom redan blifvit framhållet, de bansträckor, hvilka gå genom skogs- eller ödemarker, der ingen menniska kan inse, hvartill stängsel skulle behövas eller hvad som skall utestängas. Genom denna skrifvelse skulle Riksdagen uttala, att Riksdagen gifve Kongl. Maj:t sitt stöd, om Kongl. Maj:t undveke de onödiga kostnader, som uppförande och underhåll af stängsel å sådana trakter skulle medföra, samt att Riksdagen stode risken för de olägenheter, som möjligen i ekonomiskt afseende kunde uppkomma genom underlåtenheten att hålla stängsel, särskildt i fråga om skadeersättningsanspråk. Hvad dessa ersättningsanspråk beträffar, ber jag att få framhålla, att den kostnad, jernvägarne för närvarande få vidkännas för stängsel, är så pass betydlig, att de belopp, som möjligen kunna komma i fråga såsom ersättningar för skada, som inträffat genom underlåtenhet att hålla sådana stängsel, sannolikt böra mycket *understiga* sagda kostnad och derigenom medföra besparing. Endast för underhåll af stängsel vid statens jern-

vägar har kostnaden år 1891 uppgått till mer än 100,000 kronor. Läger man härtill utgifterna för tillsyn å stängsel och vägöfvergångar, tror jag att summan skall ökas icke så obetydligt.

Jag ber ock att få framhålla, att det väl i fråga om det största antalet af våra banor är föreskrifvet, att de skola hafva stängsel, men ser man efter, skall man finna, att stängslen på många håll vårdslösa och underhållas illa, hvilket torde visa att de delvis anses onödiga. Jag anser också, att stängsel i bruten terräng kan anses nödvändigt på grund af betesförhållanden, men deremot torde det vara en nu mera ganska allmänt rådande uppfattning att stängsel äro onödiga, der jernväg går öfver slätter, och det vore ganska önskligt om denna, den modernare uppfattningen, kunde få göra sig gällande med afseende å våra stambanor.

I alla händelser torde det vara obestriddigt, att det icke kan medföra någon olägenhet, om Riksdagen genom ett uttalande i den rigtning, utskottet föreslagit, gifver Kongl. Maj:t det stöd, att Kongl. Maj:t må i fråga om den norrländska stambanan, hvilken till så stor del sträcker sig genom blotta ödemarker, med föga bete, eller genom vidsträckta kronan tillhöriga marker, der betesrättighet icke torde behöfva lemnas, besluta, att stängsel må undvaras i den mån sådant utan större olägenhet synes kunna ske.

På grund häraf instämmer jag i den uppfattning, statsrevisorerna och utskottet uttalat i frågan, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Cederberg: Det är nog sant, såsom den siste talaren yttrade, att i klämman icke ingår någon positiv begäran från Riksdagen, om att stängsel skola utelemnas vid de stambanor, som återstå att bygga, men med den föreslagna skrifvelsen följer naturligtvis utskottets motivering, och denna innehåller åtskilligt, som enligt min uppfattning icke är riktigt.

Frågan, huruvida stängsel borde användas vid jernvägarne i öfre Norrland eller icke, är rätt gammal, ty redan 1885 var denna fråga starkt på tal i den komité, som då var tillsatt för att behandla frågan om byggnadsättet för stambanan genom öfre Norrland. Meningarna voro väl till en början delade inom denna komité, men de, som påyrkade att den, sådant oaktadt, borde i sitt förslag intaga kostnaden för hägnader, vunno dock majoritet, och komiténs ledamöter blefvo slutligen eniga i frågan, ehuru jag medgifver, att åtskilliga endast mycket ogerna gingo in på flertalets åsigt. Emellertid utkom 1886 års lag om ansvarighet för skada till följd af jernvägs drift, och åtminstone en af dem, som förut varit motståndare till hägnaders anbringande utefter jernvägslinierna, sade mig då, att han från och med tillkomsten af denna lag gått öfver till den motsatta åsigten och bestämdt fordrade, att jernvägarne inhägnades.

Nu hafva två talare sagt, att man reser lika tryggt på en ohägnad bana som på en hägnad. Detta påstående vägar jag bestrida, ehuru jag vet, att det ofta förekommer, och jag hört det många gånger förut. Jag har sjelf varit med om byggandet af några jernvägar och

*Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)*

Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)

jag vet, i hvilken grad man anser sig osäker, och faktiskt äfven är det, så länge banan icke hunnit inhägnas. Sedan detta skett, anser man sig deremot temligen trygg och är det äfven faktiskt. — Man har nu velat göra frågan till en uteslutande ekonomisk fråga, d. v. s. en fråga endast om ersättning af de skador, som kunde inträffa derigenom att ett eller annat kreatur dödas; jag kan medgifva, att, om hägnadsfrågan ses uteslutande ur denna synpunkt, det möjligen kunde vara fördelaktigt att helt och hållet utlemna hägnader, men frågan är något vida mer än en blott ekonomisk fråga, ty då större kreatur öfverköras, kunna urspåringar och derigenom olyckshändelser inträffa, hvilka enligt mitt förmenande förtjena vida mera hänsyn än det rent ekonomiska.

Man invänder också, såsom de nämnde båda talarne, att man icke kan bevaka vägöfvergångarne. Ja, detta är riktigt, men då man vill häraf draga den slutsatsen, att hägnaderna äro till skada, därför att de kreatur, som vid en vägöfvergång möjligen komma in på banan, sedermera hafva svårt att komma ut derifrån, just därför att den är inhägnad, så kan detta *möjligen* vara riktigt beträffande ett eller annat speciellt fall i södra Sverige, der man icke inhägnar mer än som nätt och jämt behöfves för banvallen, och kreaturen därför komma att hålla sig på spåret, men slutsatsen är deremot felaktig hvad angår Norrland. I hithörande delar af de norrländska skogarne är nemligen det inhägnade området mycket bredt, om jag icke misstager mig vanligen 30 meter, och der finnes således mycket godt utrymme på båda sidor om banan, der kreaturen kunna komma undan tåget.

Här har vidare talats om att på de ödemarker, hvarigenom den norrländska stambanan till stor del löper, i regel icke finnas några betande kreatur. Härå hafva de båda talarne från Norrland, hvilka förut yttrat sig, redan svarat. Jag skall derjemte be att få erinra att speciellt i de öfre Vesterbottens-socknarne, befolkningen har den vanan att på våren släppa sina hästar till skogs och tager ofta icke hem dem förr än på hösten. Hästarne samla sig då vanligen i stora hopar, å hvilka visserligen å några orter ett slags tillsyn utöfvas af den s. k. "hästgetaren", hästvallaren, men i regel uppsökas och tillses de endast en gång i veckan. Hvad tro väl herrarne följdén skulle blifva, om ett tåg råkade komma in i en sådan hästhop på en banvall? Jag tror, att man blott behöfver tänka på, hvilka olyckor, som deraf skulle kunna blifva en följd, för att blifva öfvertygad om behöfligheten af stängsel efter jernvägarne.

Jag anser en skrifvelse, med utlemnande af utskottets motivering och blott så lydande som dess kläm, vara obehöflig, och om motiveringen medföljer, blir skrifvelsen oriktig.

I hvarje fall bör därför enligt min mening skrifvelseförslaget afslås.

Friherre von Kræmer: Jag ser af utskottets betänkande, att det icke blifvit antecknad, att jag ej varit närvarande vid behandlingen i utskottet af denna punkt. Så var emellertid förhållandet, ehuru jag

torde försummat att begära anteckning derom. — Jag har velat nämna detta för att nu kunna få fritt yttra mig i denna fråga.

Åtskilligt, som yttrats i utskottets motivering, förefaller mig underligt. Der står: "Erfarenheten vid enskilda jernvägar torde äfven i flera fall hafva ådagalagt, att stängsel kan undvaras utan fara för jernvägstrafiken; och om, å ena sidan, i saknad af stängsel, jernvägarne äro utsatta för skada å banvallen, försakad af kreatur, torde å andra sidan böra tagas i betraktande, att de utgifter, som för sådan skadas botande kunna erfordras, icke torde vara jemförliga med kostnaden för stängsels uppförande och underhåll." Här säges deremot icke ett ord om den skada, som tillfogas en egare af kreatur, då dessa komma in på banan och blifva öfverkörda. Nu är förhållandet det, att det är en bestämd praxis i jernvägsstyrelsen, att, om anmälan sker att till följd af bristfälligt stängsel utefter en statens jernväg kreatur kommit in på banan och blifvit öfverkörda, styrelsen vägrar ersättning för den sålunda uppkomna skadan, uppgifvande såsom skäl härtill att styrelsen icke har annan skyldighet att stänga utefter jernvägarne än i den mån sådant för jernvägarne egen räkning är erforderligt. Alltid *jernvägen* och *jernvägens gagn*; aldrig en tanke på eller hänsyn till de kringliggande markernas egares rätt och intressen! Förmodligen svaras: "Valla kreaturen". Jag hemställer emellertid, om det kan vara möjligt att, der en jernväg går genom stora sträckor af skog, ålägga egare af kreatur, som släppas på bete å skogen, att valla dem eller på något möjligt sätt tillse att kreaturen icke komma in på banan och öfverköras? Jag anser det orimligt att tänka på något sådant och skulle för min del snarare vilja vara med om att skärpa jernvägsstyrelsens ansvar för de skador, som genom trafiken orsakas, än att, såsom här föreslås, fritaga densamma äfven från det ringa, som nu åligger densamma.

Jag vet nog att i Amerika jernvägar långa sträckor löpa fram utan stängsel, men jag vet ock, att det derstädes är fast praxis, att gifva liberal ersättning om någon skada inträffar. Att deremot här borttaga skyldigheten för statens jernvägar att stänga utefter linien, då det är jernvägsstyrelsens praxis att förvägra all ersättning för skada, som uppkommit, det anser jag vara obilligt och orättvist mot egarne af kreatur!

Jag får på det bestämdaste sluta mig till dem, som yrka afslag på utskottets förevarande hemställan.

Herr Ekenman: Det är ett yttrande af talaren å norrbottensbänken, som föranledt mig att å nyo begära ordet. Han sade, att stängslet vid jernvägarne *alltid* medförde trygghet vid bantågs framförande. Får man framställa detta påstående såsom ett axiom, så är naturligtvis konklusionen mycket lätt att draga ur en sådan premis, att nemligen utskottets hemställan bör afslås. Men det förhåller sig här som alltid, att, der premissen är oriktig, konklusionen också blir oriktig. Det är nemligen, enligt min mening icke så, att stängslens borttagande skulle medföra minskad säkerhet vid jernvägstrafiken, utan erfarenheten såväl från utlandet som från åtskilliga håll i vårt

*Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)*

*Om stängsel
utefter viss del
af statsbanan
i Norrland.
(Forts.)*

eget land har tvärtom gifvit vid handen att säkerheten blir större, då det icke finnes några stängsel. Jag ber exempelvis att få påpeka, att jernvägen emellan Malmö och Trelleborg icke är försedd med stängsel, och man måste väl medgifva, att den bygd, som denna jernväg genomgår, är en af de mest kultiverade i landet. Några olägenheter till följd af frånvaron af stängsel har man dock icke der för sport.

Jag tror sålunda fortfarande, att den mening, jag uttalat i frågan, är den rigtiga, och yrkar därför fortfarande bifall till hvad statsutskottet föreslagit.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande paragraf hemställt och vidare på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Ekenman* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i § 8 af sitt utlåtande n:o 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—52;
Nej—50.

§§ 9 och 10.

Lades till handlingarna.

§§ 11 och 12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

*Om ersättning
för post-
beforåran å
jernväg.*

Herr von Krusenstjerna: Utskottet har motiverat det nu föredragna förslaget till skrifvelse dermed, att "framgången af en statsinstitutions verksamhet ej bör höjas på en annans bekostnad"; och till bekräftande deraf åberopar utskottet, att denna åsigt uttalats af

två komitéer och två års statsrevisioner. Satsen synes mig alldeles axiomatisk och det kan för min del icke falla mig in att bestrida den. Men då utskottet med sitt åberopande tydligen velat antyda, att denna regel icke kommit till tillämpning på förhållandena mellan generalpoststyrelsen och jernvägsstyrelsen, och att det derigenom skulle inträffa, att postverket gjorde en vinst på statens jernvägars bekostnad, så är detta en af det högt ärade statuskottet uttalad åsigt, som jag icke kan vara med om. Jag anser åtminstone att förhållandet icke är så klart, att det kan vara skäl för Riksdagen att nu göra ett uttalande, hvarigenom gifves stöd för den uppfattningen.

Ersättning för postbefordran på statens jernvägar utgick till en början med en krona per mil, då hel postvagn framfördes, höjdes derefter för kort tid till två kronor, nedsattes derpå åter till en krona och bestämdes 1872 att utgå med ett visst belopp af 1,500 kronor per år för hvarje till trafik upplåten mil å statens jernvägar. När sedermera 1876 års statsrevisorer och samma års komité framhållit otillräckligheten af denna ersättning, så blef, såsom kammaren vet, ersättningen, efter noggranna och långvariga undersökningar hos regeringen, bestämd att från den 1 juli 1882 utgå med tretton öre per vagnkilometer för hel vagn och för del af vagn i förhållande derafter. På sådant sätt går ersättningen fortfarande ut.

Det belopp, som postverket år 1892 utbetalte till statens jernvägar för postföringen, uppgick till 499,538 kronor 66 öre. Postverket är således, efter hvad jag tror, statens jernvägars största kund; det är åtminstone en säker kund och en kund, som ständigt återkommer. Denna halfva million representerar likväl icke totalsumman af hvad postverket utgifver till statens jernvägar. Det har derjemte att betala kostnaden för postvagnars inredning, och vidare aflöningar till belopp af omkring 90,000 kronor till stationsföreståndare vid statens jernvägar för deras bestyr med posten. Derjemte är det den olikhet, att då eljest allt gods, som öfverlemnas till befordran å statsbanorna, behandlas af jernvägens eget folk, så handhafves bestyret med transporten till och från postvagnarne samt bevakningen af postgodset utaf postverkets egen personal, och den för detta ändamål använda är ganska stor.

Frågan är nu, om detta belopp af öfver en half million dock kan anses för litet och verket således göra vinst på statens jernvägars bekostnad. Här hafva framstälts högst olika grunder för beräkningen af ersättningsbeloppet. Jag vill endast fästa mig vid två, hvilka jag anser stå mest i motsats till hvarandra. Den ena är den, som framställdes af 1888 års taxekomité och hvilken numera accepterats af jernvägsstyrelsen. Den säger: postverket skall behandlas som en enskild trafikant; postbefordran är närmast likställd med personbefordran; jernvägarne inkomster af personbefordran utgjorde under den femårsperiod, för hvilken taxekomitén anställde sina beräkningar, 18 öre per vagnkilometer. Och således skall postverket också betala 18 öre. Jag vill dock i parentes nämna, att denna inkomst under den sista femårsperioden gått ned till 16,80 öre. — Huru inverkar nu detta på postverket, om man följer taxekomiténs beräkning? Hvarje förhöjning

*Om ersättning
för post-
befordran å
jernväg.
(Forts.)*

Om ersättning
för post-
befordran &
jernväg.
(Forts.)

med ett öre i den ersättning per vagukilometer, som skall betalas, representerar, beräknadt efter förhållandena 1891, ett belopp af 36,000 kronor för år. Höjdes ersättningen från 13 till 18 öre eller med fem öre, skulle således postverket år 1891 fått till statens jernvägar utgifva 180,000 kronor mera.

Det är klart, att i samma mån antalet postvagnkilometer ökas, så stiger ersättningsbeloppet. För förra året skulle en höjning med 5 öre representerat en tillökning i ersättningsbeloppet med 200,000 kronor och summan växer med hvarje år.

Huru stort har nu postverkets öfverskott varit på senare tiden? År 1890 levererades 257,000 kronor, 1891 något mer och 1892 levererades 321,000 kronor. Innevarande år kommer antagligen icke att levereras mera än detta sistnämnda belopp. Tager man nu från detta öfverskott minst 200,000 kronor, så inser kammaren, att icke mycket återstår. Följden blir, att postverket, som hittills kunnat till allmänhetens fromma utvidgas, kunnat inrätta nya postgångar, kunnat öka antalet landtbrefbäringslinier o. s. v., måste inskränka sig, måste göra besparingar i olika riktningar och måste särskildt söka hushålla med antalet postförande tåg. En ökning i postverkets ersättningskyldighet *kan* — jag säger icke skall — medföra ganska betänkliga följder i ett annat hänseende, nemligen i anspråken från ångbåtar och enskilda jernvägar på ökade postbefordringsavgifter. Hvad särskildt de enskilda jernvägarne angår, spelar postbefordringsersättningen en stor rol, större till och med än ersättningen till statsbanorna, ty medan afgifterna till statsbanorna år 1892 utgjorde i rundt tal 500,000 kronor, så uppgingo afgifterna till de enskilda banorna till 837,851 kronor, således till ungefär två tredjedelar mera. Och det har icke saknats anspråk på att denna ersättning skall höjas. Det fins en petition, undertecknad af styrelserna för ett flertal enskilda jernvägar, hvilka deri yrka högre ersättning af postverket. Det belopp, hvartill denna ökning i ersättningen skulle uppgå, om alla anspråk beviljades, skulle utgöra icke mindre än 350,000 kronor för år. Skulle nu detta belopp tillkomma, inser kammaren hurudan postverkets ställning skulle blifva. — Jag ber att få påpeka, att fastän i rubriken till denna punkt talas om ersättning för "postbefordran å statens jernvägar", i klämman ordet *statens* icke finnes, utan, att det der talas om "den ersättning, som af postverket för postbefordran på *jernväg* erlägges". Detta är väl dock endast en händelse. — Så skulle det ställa sig för postverket, om de af taxekomitén föreslagna grunder följdes.

Den andra grundsatsen, som jag skulle vilja kalla den postala, och hvilken förfäktas af generalpoststyrelsen, är den, att, när man har två statsinstitutioner, som skola båda öfverlemnna öfverskott å sin rörelse till statsverket, och den ena behöfver anlita den andra, intet skäl finnes, att den anlitate skall räkna vinst på det biträde, den lemnar. Detta medför endast, att, om den ena statsinstitutionens öfverskott ökas eller dess brist minskas, så sker detta derigenom, att man från den andra tager af dess öfverskott, som alltså minskas. Det är att taga ur den ena fickan och lägga i den andra. Hvad som skall betalas är den direkta kostnaden för anlitaandet af en stats-

institution, och detta betyder, tillämpadt på förhållandet mellan postverket och statens jernvägar, att postverket skall betala den ökade kostnad, som för statens jernvägar uppstår till följd deraf, att utöfver det antal jernvägsvagnar, som för all annan trafik behöfvas i tåget, insättes en postvagn.

Enligt upplysning från jernvägsstyrelsen utgjorde den direkta utgiften år 1890 för insättande i snälltågen af en postvagn jemte slitning af banan och amortering af postvagnen 7,6 öre för vagnkilometer eller i rundt tal 8 öre. Dessa tal, 8 och 18 öre, representera de båda ytterligheterna. När nu den af Kongl. Maj:t år 1882 bestämda ersättningen utgör 13 öre, så är detta just medelvägen mellan 8 och 18.

Jag vill med detta icke hafva sagt, att jag tilltror mig ovilkorligen kunna förklara, att den postala uppfattningen är den rigtige. Sättet att beräkna grunderna för jernvägstaxor är ytterst svårt. Det finnes många olika grunder att uppställa för en sådan beräkning, och säkert finnas här i kammaren flera personer, som mera än jag äro deri förfarna. Hvad jag velat framhålla är blott detta: kan kammaren verkligen anse, att denna fråga, frågan huruvida den nuvarande ersättningen är riktig eller icke, är så klar, att det finnes skäl för kammaren att genom att biträda utskottets förslag uttala, att den nuvarande ersättningen är för låg och bör något höjas. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att 1892 års statsrevisorer icke tilltrött sig uttala något omdöme om, att den nuvarande ersättningen är för liten, utan endast uttalat den uppfattning, att ersättningen borde vara noga afvägd.

Efter hvad jag vet, har inom den afdelning af statsutskottet, som behandlat frågan, samma uppfattning gjort sig gällande, så att man ansett, att Riksdagen icke nu borde skilja mellan de båda parterna och icke ingå med denna skrifvelse till Kongl. Maj:t. Och när vi veta, att ärendet redan finnes hos Kongl. Maj:t till följd af taxekomiténs förslag, och att det der är föremål för utredning — förra året hafva promemorior aflemnats af både jernvägsstyrelsens och generalpoststyrelsens chefer — är det då skäl, att Riksdagen nu tilltror sig att uttala ett bestämdt omdöme om hvilketdera är det rätta, ty derät pekar utskottets förslag. Det är detta jag icke tror vara skäl att göra, utan jag anser, att man bör öfverlemna frågan utan vidare till Kongl. Maj:ts afgörande, och på detta skäl hemställer jag om afslag å statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr Fränckel: Jag skall icke tillåta mig att ingå i granskning af de siffror, som den siste ärade talaren framlade, om huruvida det totalbelopp, som postverket erlägger för postbefordran å statens och enskilda jernvägar, är sådant det bör vara; ty jag föreställer mig att en granskning af denna fråga är af så svår natur, att den icke kan här omedelbart afgöras.

Jag ber att få i kammarens minne återföra, att denna fråga väcktes på tal af 1876 års jernvägskomitée; att derefter 1876 års statsrevisorer gillade komiténs skäl; att sedermera 1888 års taxekomité tog frågan under noggrann ompröfning och dervid kom till det resultat, att komitéen fann sig befogad föreslå en bestämd siffra för posttransporten på jern-

*Om ersättning
för post-
befordran å
jernväg.
(Forts.)*

Om ersättning för postbefordran å jernväg. (Forts.) vägarne samt slutligen, att 1892 års statsrevisorer — sedan yttranden afgifvits af styrelserna för de båda verken — ansett frågan af den vigt, att den borde på något sätt af *Riksdagen* beaktas.

När frågan således varit så länge under behandling, torde tidpunkten vara inne för Riksdagen att genom en skrivelse till Kongl. Maj:t uttala, att Riksdagen icke anser frågan vara på lämpligt sätt löst, och anhålla, att Kongl. Maj:t snarast behagade taga frågan under öfvervägande, och tillika uttala, att man önskar, att denna siffra borde så afvägas, att den icke är till förmån för det ena verket på det andra verkets bekostnad.

Går jag till sjelfva hufvudfrågan, så är det riktigt, att den, som utför några prästanda, bör få bestämna sitt pris derför. Så har tyvärr icke här egt rum. Generalpoststyrelsen har alltid, dels på grund af sina föregående dåliga finanser, dels af andra mer eller mindre svaga motiv sökt hålla ned det pris, hvartill jernvägarne borde forsla posterna. Frågan är gammal, och hvarje gång det begärts, att postverket skulle betala hvad postföringen verkligen kostade jernvägarne, har detta afslagits af olika skäl. Hurudana dessa skäl äro, derom har den föregående talaren lemnat kammaren någon upplysning. Emellertid torde det icke kunna bestridas, att alla de extra afgifter, som generalpoststyrelsen sagt sig få betala utöfver sjelfva postföringsersättningen, äro sådana, att de betingas af därför faktiskt utförda arbeten för postens egen skull. Enligt upplysningar, som jag inhemtat, äro de utgifter för postverket, som utgå i form af aflöningsstillägg åt jernvägstjenstemän, så minimala, att det odisputabelt är på jernvägarnes bekostnad dessa tjänster bestridas. Jag har hört uppgifvas, att vid en stor station ersättningen till stationsföreståndaren utgår med ett ganska litet belopp; arbetet med posten har emellertid så vuxit, att en stor del af hans tid måste användas för postbehandlingen; följden har därför blifvit, att han måst begära biträden och dessa biträden betalas af statens jernvägar. När nu dertill kommer, att 1888 års taxekomité, som väl får anses hafva varit alldeles opartisk vid frågans bedömande, framhållit, att den rätta siffran är icke 13 utan 18 öre per vagnkilometer, och stödt detta på statistiska siffror, så torde deri ligga ett klart bevis för, att det nuvarande beloppet icke är det rätta.

Den siste ärade talaren har äfven erkänt, att, såsom det ock står i betänkandet, de enskilda jernvägarne uppbära belopp, som äro högre än det till statens jernvägar utgående beloppet, och detta af skäl "att ersättningen för de förra utgår efter andra grunder". Det synes häraf, att andra grunder för postbefordringsafgifternas fastställande äro af behovet påkallade; och hvad, som är bestämdt säkert är, att postföringen för statens jernvägar medför ganska betydliga uppoffringar för intressen, som uteslutande böra ersättas fullt af postverket.

Den föregående talaren har visserligen påvisat, att af postverket till statens jernvägar utgår circa en half million i postbefordringsafgifter och derjemte andra prästanda till belopp af 90,000 kronor m. m. Men, dermed må förhålla sig huru som helst, man kan dock icke bilda sig något omdöme, om hvad dessa siffror betyda, om man icke jemför dessa med de arbeten, som utföras för detta belopp af statens jern-

vägar. Det är ju gifvet, att med utsträckning af jernvägarne dessa utgifter äfven ökas; men att också den nytta, postverket har af jernvägarne, ökas mer och mer.

Vidare sade talaren, att ett visst uppgifvet totalbelopp utgår till de enskilda jernvägarne. Jag kan dock icke finna, att detta belopp bör läggas till grund för något omdöme om, huruvida beloppet till *dessa* jernvägar är rätt afpassadt eller icke. Här gälla samma skäl men i ännu högre grad, ty det är icke samme egare, som utför arbetet.

Detta är icke någon ny fråga. Många framställningar hafva af enskilda jernvägar gjorts derom, att denna taxefråga måtte grundligare utredas, på det de, hvilka möjligen hafva att uppbära för hög afgift, måtte få den sänkt och de, som erlægga för låg afgift, måtte få denna höjd.

Huru jag än ser frågan, kan jag icke annat än finna, att, med det läge frågan nu mera har och med den mångsidiga utredning, som åstadkommits ända sedan år 1876, det icke torde vara förmätet, om Riksdagen ville, i de ordalag, som af statsutskottet blifvit använda, hos Kongl. Maj:t anhålla, att frågan måtte få sin lösning på det sätt, rättvisan kräfver. Af dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen: Då jag deltagit i denna frågas behandling dels inom jernvägstaxekomitén, dels ock under de många gånger, den förekommit i utskottet, och nu biträdt utskottets förevarande beslut, så torde det böra anses såsom en skyldighet för mig att nu uttala mig i frågan.

Jag ber då att få i kammarens minne återföra, att, när frågan först förelåg till behandling inom jernvägstaxekomitén, styrelsen för statens jernvägar fordrat ersättning för postbefordringen med 2 kronor 80 öre för hvarje mil och vagn, men att komitén ingalunda biträdt detta förslag, utan inskränkt sig till att på grund af den utredning, komitén verkställt, föreslå en ersättning af 18 öre per vagnkilometer, således en betydlig nedsättning; att komitén stödde denna siffra derpå, att den ansåg lämpligt att utgå från och därför uträknat hvad dylika vagnar i medeltal lemnade i effektiv trafik; att en sådan lösning som den af komitén föreslagna emellertid icke kommit till stånd; att jernvägstyrelsen visserligen i afgifvet utlåtande tillstyrkt, men poststyrelsen deremot afstyrkt komiténs förslag; och att emellertid någon höjning af ersättningen icke egt rum. — Jag har visserligen sett, att poststyrelsen nu mer träffadt öfverenskommelse om upplåtande för postbefordring af boggievagnar mot, som det uppgifvits, ett ökad pris af 18 öre, men om man tager i betraktande dessa vagnars större utrymme och med afseende härå reducerar dessa 18 öre, skall det senare priset befinnas i själfva verket innebära, icke en ökning utan en minskning af eljest gällande priset 13 öre för viss uppgifven vagnert. Hade priset bestämts enligt det utrymme, boggievagnarne erbjuda i jämförelse med eljest begagnade vagnar, skulle det i själfva verket varit åtskilligt högre än 18 öre.

Den ärade talare, som först hade ordet, yttrade, att om postverket tvingades att betala högre afgifter till statens jernvägar, skulle posten

*Om ersättning
för post-
befordran å
jernväg.
(Forts.)*

Om ersättning
för post-
befordran å
jernväg.
(Forts.)

tvingas att begränsa sina sträfvanden att utvidga sin verksamhet. Jag tror, att det icke är så farligt med den saken. Han redogjorde sjelf för de öfverskott, postverket lemnat under några år. Jag ber att få tillägga, att för år 1894 postverkets inkomster beräknats till 8,100,000 kronor och dess utgifter till 7,642,000 kronor; således är beräknadt ett ej ringa öfverskott, som väl kan medgifva en sådan förhöjning af utgifterna, som den hvarom härom är fråga. — För öfrigt får jag öppet förklara, att, om ökade kostnader af postverkets utveckling erfordras, jag gerna vill medgifva dessa, och jag skall för detta ändamål icke blott gerna medverka till att Riksdagen afstår från de bidrag, som eljest skulle kunna inflyta till statsverket från posten, utan vill äfven mycket hellre vara med om, att direkta anslag lemnas till postverket, än att det erhåller detta icke synliga understöd från statens jernvägar. Det synes mig mycket bättre, att man får se, å ena sidan hvad postverket verkligen lemnar i behållning, och å den andra hvad jernvägarne verkliga inkomst uppgår till, än att postverket genom att betala jernvägarne för låg ersättning får utvisa en gynsamare ställning.

Den ärade talaren sade vidare, att, om postverkets betalning till statens jernvägar skulle höjas, detta skulle föranleda anspråk från ångbåtar och enskilda jernvägar att äfven bekomma högre ersättning för postbefordringen, men i detsamma yttrade han äfven, att det för närvarande icke saknades sådana anspråk på ersättningens höjande. Då sålunda dylika anspråk kunna framkomma äfven utan att ersättningen till statens jernvägar blifvit höjd, visar detta, att de båda frågorna icke hafva något sammanhang med hvarandra. Och det måste äfven erkännas, att något sådant sammanhang icke heller finnes, ty det är ju naturligt, att om de enskilda jernvägarne anse att de få för litet betaldt för postbefordran de skola fordra att få större ersättning, hvilket pris än bestämmes för postbefordringen å statens jernvägar.

Den ärade talaren anmärkte, att i motiveringen till utskottets betänkande uttalades, att det här blott vore fråga om ersättningen till statens jernvägar, men att detta icke framginge af klämman. Jag ber med afseende härå att få säga att ett tillägg till klämman, angifvande att det blott vore fråga om statens jernvägar, är ganska lätt att göra; och att jag för min del ej har något emot ett sådant tillägg, om jag ock icke kan finna det på grund af hvad som förekommer i motiveringen behöfligt.

Då den ärade talaren påpekade, att det väl kunde sättas i fråga, huruvida postverket borde till statens jernvägar för postbefordringen betala mer än den direkt ökade kostnad, som genom postbefordran drabbar statens jernvägar, ber jag att få hemställa, huruvida postverket skulle å sin sida vara belåtet, om man beräknade dess rätt till ersättning för dess arbete för statens räkning på sådant sätt, eller om postverket nu nöjer sig dermed. Jag erinrar härvid om fribrefsrättens upphörande och den ersättning postverket uppbär därför. Beräknas väl denna ersättning på det sätt, den ärade talaren antydt, eller beräknas den icke att utgå till hela den kostnad, som enskild person erlägger för dylika försändelser? Jag hemställer härmed, om

det kan vara lämpligt, att ett verk får använda en norm, då det gäller att bestämma dess inkomster, och en annan, när man skall bestämma dess utgifter. Jag tror icke detta. Och då man ställer på statens jernvägar det bestämda anspråket, att de skola så väl tillgodose trafikens behof af bekvämlighet som ock lemna all möjlig inkomst, bör Riksdagen icke opåmindt låta ett sådant förhållande fortgå, som att dessa jernvägar tvingas att bestrida postbefordringen för lägre ersättning än skäligt är.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bennich: Då jag har äran att vara ledamot i styrelsen för en enskild jernväg, har jag någon erfarenhet om det sätt, hvarpå postverket anser sig böra godtgöra de enskilda jernvägarne deras kostnad för postföringen. Dessa jernvägar hafva nu slutligen förenat sig om en underdånig framställning till Kongl. Maj:t derom, att det måtte ske dem någon rättvisa i berörda hänssende. Af den förste talaren erforo vi ock, att denna framställning för närvarande är under regeringens behandling, men af hans yttrande vill det tillika förekomma, som om samma framställning hade att vänta ganska litet understöd från postverkets sida. Det må nu gå huru som helst med den godtgörelse statens jernvägar erhålla af postverket, så kan det dock icke förnekas, att förhållandet är ett helt annat emellan postverket och de enskilda jernvägarne än emellan två statsinstitutioner, såsom postverket och statens jernvägar. De enskilda jernvägarne hafva tillkommit genom stora uppoffringar af enskilde medborgare och lemna ofta alls ingen eller åtminstone mycket ringa afkomst åt sine aktieegare. Dessa jernvägar åläggas emellertid af Kongl. Maj:t att transportera posten för ett pris, som stundom är lägre än jernvägarne omedelbara kostnader i och för transporter och snart sagdt i intet fall motsvarar dessa jernvägars skäliga anspråk på någon vinst af det arbete jernvägarne sålunda utföra. Det kan dock ingalunda vara billigt, att enskilda personer och korporationer, som med stor uppoffring och ofta utan något statsbidrag byggt jernvägar till båtad för sina respektive orter och deras trafikbehof, skola vara tvungne att utan skälig godtgörelse ombesörja en statens angelägenhet sådan som postföringen.

Jag kan således icke finna, att goda skäl saknas för den ramställning, statsutskottet gjort i denna punkt, hvarför jag ber att få yrka bifall till den samma.

Friherre Barnekow: Jag vill icke yttra mig öfver, huruvida den ersättning, som postverket betalar jernvägen för transport af poster, är tillräcklig eller icke, men då från statsutskottet förslag inkommit om en skrifvelse i detta ämne, gifver det anledning till förmodan, att en undersökning angående den omtalade ersättningen är behöflig.

Ett annat förhållande som förtjenar uppmärksamhet är det, att bevillningsutskottet ständigt får mottaga motioner om nedsättning af postportot på den grund, att postverket skulle hafva penningar öfver. En sådan motion finnes för närvarande i utskottet, som säger, att meningen aldrig kan vara att postverket skall förtjena penningar, och

*Om ersättning
för post-
befordran å
jernväg.
(Forts.)*

Om ersättning
för post-
befordran &
jernväg.
(Forts.)

då öfverskott för närvaraude finnes, anhålles om postportots nedsättning, men är nu förhållandet sådant, att om postverket skulle komma att betala mer till jernvägen för fraktning af posten, så blifva kanske inga öfverskott och följaktligen anhållan om nedsättning af postportot alldeles obefogad. För att få denna fråga utredd, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande paragraf hemställt och vidare på afslag derå; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

§ 14.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 15.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående ändring af gällande bestämmelser om utbetalande af belöning för dödande af björn och varg; samt

2:o) angående upplåtelse till Ljusdals stationssamhälle af mark från indragna löjtnantsbostället ^{235/}₃₈₄ mantal Gärde n:o 2.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i meddelade bestämmelser om uppförande vid Lunds hospital för Malmöhus läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuke;

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna kronofogdebostället Stommen n:o 1 om 1 mantal i Elfsborgs län; och

n:o 35, i anledning af väckt motion i fråga om förvaltning och användning af den Längmanska donationsfonden; samt

bevillningsutskottets memorial n:o 10, angående kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa delar af punkten 2:o) i utskottets betänkande n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket.

Onsdagen den 15 Mars, f. m.

49

N:o 15.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Wallin* under fjorton dagar från och med den 18 i denna månad.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.03 e. m.

In fidein
A. von Krusenstjerna.

Rättelse

i Första Kammarens protokoll n:o 3.
(Herr *Alins* anförande)

Sid. 3 rad. 5 och 6 uppifrån *står*: under instämmande af statsrådets
öfriga ledamöter

läs: under instämmande af det sam-
mansatta statsrådets öfrige svenske
ledamöter.
